MEZŐGAZDASÁGI SZAKKÖNYVTÁR
ERDÉSZETI SOROZAT

BOBOK LÁSZLÓ

ERDŐGAZDASÁGI ÜZEMSZERVEZÉS

MEZŐGAZDASÁGI KIADÓ

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1865/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

5871

MEZŐGAZDASÁGI SZAKKÖNYVTÁR **6.** *SZÁM*
ERDÉSZETI SOROZAT

BOBOK LÁSZLÓ
ERDŐMÉRNÖK

ERDŐGAZDASÁGI ÜZEMSZERVEZÉS

OEE Könyvtár
ÁII.EII. 2019

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
A Műszaki és Természettudományi Egyesületek
Szövetségének Tagja
BUDAPEST

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
KÖNYVTÁRA.
ÁK. 5871 tételsz.
Csop. 2284 szám.
21/4.

MEZŐGAZDASÁGI KIADÓ
BUDAPEST 1952

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

BEVEZETÉS

Az üzemszervezés feladata *a közvetlen termelőmunkának, valamint az üzem adminisztratív munkájának a megszervezése. A termelőmunka megszervezéséhez viszont nemcsak a közvetlen kivitelező munka, hanem mindaz az üzemben elvégzendő munkafolyamat szervezése tartozik, amely az üzem jó terveljesítése érdekében szükséges.*

Feladata továbbá, hogy az üzem mindennapi életét állandóan figyelemmel kísérve, a felmerülő nehézségeket a leggazdaságosabb módszerek alkalmazásával hárítsa el.

A feladatok megkövetelik, hogy akik üzemszervezéssel foglalkoznak, az üzemszervezés általános ismeretei mellett jól ismerjék **az üzem feladatait, működését, szervezeti felépítését, termelési adottságait.** *Ezeknek ismerete nélkül üzemszervezési munkát végezni egyáltalán nem lehet. Az üzemszervezés a nagyüzemi gazdálkodásban nélkülözhetetlen, s ezért minden üzem vezetőjének és minden brigádvezetőnek tisztában kell lennie az üzemszervezés alapfogalmaival.*

Az erdőgazdasági üzem szervezésének a fentiek szerint foglalkoznia kell az erdőgazdaság múltjával, jelenlegi helyzetével, feladataival, a gazdálkodást végző szerv szervezeti felépítésével és a közvetlen munkaszervezés különféle kérdéseivel.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ELSŐ FEJEZET

AZ ERDŐGAZDASÁG MÚLTJA, JELENE ÉS FELADATA

Az erdőgazdaság feladata, hogy a népgazdaságot faanyaggal (ipari fával, fűrészáruval, tűzifával) lássa el.

Az erdőgazdaságot vizsgálva elsősorban azt kell megállapítani, hogyan felelt meg a múltban ennek a feladatnak és hogyan tölti be jelenleg.

A felszabadulás előtt a magyar erdőgazdaságban a kapitalista gazdaság jellemző vonása érvényesült, t. i. a legnagyobb haszon elérésére irányuló törekvés, tekintet nélkül a népgazdaság érdekeire. A népgazdaság ugyanis amellett, hogy megkívánja az erdőgazdaságtól, hogy faanyaggal ellássa, megkívánja azt is, hogy ez **folyamatosan, tartamosan** történjék.

Nem felel meg ennek a feladatnak az erdőgazdaság akkor, ha csak a faanyagot termeli ki és nem gondoskodik az erdők felújításáról, az erdőállomány fenntartásáról.

A múlt rendszerben az erdőbirtokosok a pillanatnyi haszon elérésére törekedtek, s az erdőt teljesen öncélúan, sok esetben csak szórakozásaik kielégítésére tartották fenn. Nagy erdőterületeket alakítottak át pl. vadászat ürügye alatt bokros, cserjés területekké. Azért mondjuk, hogy „vadászat ürügye" alatt, mert az erdőgazdálkodás és a vadászat rendes kezelési mód mellett tökéletesen megfér egymással, hiszen adottságuknál fogva szervesen összetartoznak. A magánbirtokosok tehát akkor, amikor többek között a vadászat „érdekeit" hangoztatva letermelték a faanyagot, utána pedig nem erdősítettek, hanem hagyták a területet elgyomosodni, bokrosodni, csak a minden befektetés nélküli haszon elérésére törekedtek: *rablógazdálkodást* folytattak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Az elmúlt rendszer erdőbirtokosai legnagyobb részben rablógazdálkodást folytattak és a legkülönbözőbb jogcímek és módszerek igénybevételével állandóan fogyasztották az erdőtőkét, az erdőállományt.

A népgazdaság érdekei — mint már előbb rámutattunk — az erdőgazdaságtól megkövetelik a tartamosságot, s ez a tény úgyszólván kizárja az egyéni gazdálkodást, mert a meglevő erdőtőke és a hosszú, 70—80 éves vágásforduló az emberek nagy részét arra csábította, hogy elhanyagolják az erdőállomány felújítását, ápolását, mivel munkájuk gyümölcseit úgyis csak unokáik élvezték volna. Ennek a rablógazdálkodást folytató egyéni gazdálkodásnak vetett véget a Felszabadulás.

A gazdálkodásra jellemző volt a birtokviszony-megoszlás is. Az erdőterületek 74%-a magántulajdon volt.

A felszabadulás előtti és a jelenlegi birtokviszony-megoszlás az alábbi:

Az erdők tulajdonjogi megoszlása 1938-ban:

	kh	%
Állami tulajdonú erdő	100 348	4,6
Közületi erdő	198 772	9,1
Közbirtokossági erdő	269 525	12,3
Magántulajdonú erdő	1,610 365	74,0
Összesen:	2,179 010	100

Az erdőterület megoszlása 1950-ben:

Állami tulajdonú erdő	1 534 204	70,0
Községi tulajdonú erdő	86 433	3,9
Közbirtokossági erdők	311 860	14,4
Magánerdők	223 294	10,3
Egyéb tulajdonú erdők	23 221	1,4
Összesen:	2 179 012	100%

A fenti erdőterület *az ország egész területének mintegy 12,1%-a. Ahhoz, hogy egy ország fában önellátó legyen, összterületének kb. 20—22%-át kell hogy erdő borítsa.*

A kimutatásból láthatjuk, hogy az erdőterületek megoszlásánál *igen nagy mértékben megnövekedett az állami szektor*, de megnövekedett az ú. n. *közbirtokossági* erdők területe is. A földreform következtében ugyanis egyes községek, melyek megfelelő szántóföld területtel nem rendelkeztek, erdőterületeket is kaptak. Az erdőgazdaságnak az állam kezében levő összefogása és

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

irányítása jelenleg megnyilvánul abban is, hogy azok a nagy összefüggő nem állami tulajdonú erdőterületek, valamint az állami erdőkkel határos erdőterületek, amelyek eddig közbirtokossági, vagy magánkézben voltak, a rendszeres erdőgazdálkodás biztosítása érdekében — a tulajdonjog fenntartása mellett — *állami kezelésbe kerülnek* és az erdőtulajdonosok az állami erdőgazdaságoktól a végzett erdőgazdasági munkák után fennmaradó tiszta jövedelmet kapják meg az elszámolások alkalmával. Ezzel biztosítva van az, hogy minden nagyobb erdőterületen rendszeres és tervszerű, a népgazdaság céljait szolgáló erdőgazdálkodás folyjék.

Az erősen kizsarolt és tönkretett magyar erdőgazdaság további pusztulását az erdők állami tulajdonba vétele állította meg. Nagyösszegű beruházásokra van és lesz még szükség, hogy a rablógazdálkodás nyomait el lehessen tüntetni. A helyreállítás érdekében szükséges nagyösszegű beruházásokat csak egy távolabbi célt — és egyben a dolgozók érdekét is — szem előtt tartó népgazdaság tud előteremteni. *Ilyen népgazdaságot pedig csak a szocializmust építő dolgozók államhatalma hozhat létre.*

Az 1945—46-os években a volt tulajdonosok és fatermelő vállalkozók még nagymértékű kitermelésekkel „vettek búcsút" az erdőgazdaságtól, hogy véglegesen helyet adjanak a szocialista gazdálkodás kiépítésének.

A fordulat évével, 1948-al az állami erdőgazdaságokban is kezdetét vette a tervgazdálkodás. A népgazdaság egészébe beilleszkedő erdőgazdasági tervet azonban csak 1950-ben készítettek az állami erdőgazdaságok és ettől kezdődően állandóan fejlődve, termelésüket és tevékenységüket mind tervszerűbbé téve működnek. Az ötletszerű termelések, az erdők legjavának kizsarolása véget ért és az erdőgazdaságnak az előírt tervek szerint kell dolgoznia.

Fentieket összefoglalva, megállapíthatjuk, hogy az erdőgazdaság feladatai a következők :

1. A népgazdaságot tervszerűen és tartamosan faanyaggal (ipari, kész- és félkészgyártmány, tűzifa stb.) ellátni.

2. A tartamosság által megkövetelt erdőművelési munkák ellátása mellett új erdőtelepítésekkel az erdőgazdaság területét növelni.

Ezeknek a feladatoknak a felszabadulás előtt az erdőgazdaság az egyéni birtokosok kapzsisága miatt megfelelni nem tudott, a felszabadulás után ezeket a feladatait tervszerűen teljesíti.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

AZ ERDŐGAZDASÁG FAFAJ-MEGOSZLÁSA

A rablógazdálkodás eredményeként igen megromlott az erdők fafaj-megoszlása. Előtérbe kerültek a könnyen települő, főleg jól sarjadzó fafajok és sok esetben a nemesebb fafajok részben a telepítés, részben a megfelelő tisztítási munkák hiánya miatt egyes területekről teljesen kiszorultak.

A táblázat feltünteti az erdőgazdaság jelenlegi fafaj-megoszlását, valamint az elérni kívánt arányt százalékos megoszlásban.

Fafaj	Jelenlegi %	Elérni kívánt %
Tölgy	28	29
Cser	17	12
Gyertyán	11	6
Bükk	8	9
Akác	18,6	15
Egyéb kemény	4,5	4,5
Fenyő	6,4	16
Lágy lomb	5,5	5,5
Nemesnyár	1	3

Termelésünket úgy kell irányítanunk, hogy a kívánt arányt a legrövidebb időn belül elérhessük. A végrehajtandó fafajcserénél mindig szem előtt kell tartani, hogy:

1. megfelelő területre megfelelő fafajt telepítsünk,

2. a népgazdaság szükségleteit legjobban kielégítő fafajt telepítsünk.

Az ország ipari faszükségletének legnagyobb részét a *fenyőfélék* szolgáltatják, ezért nekünk arra kell törekednünk, hogy a népgazdaságnak ebből a fafajból a hazai lehetőségek figyelembevételével minél többet adjunk.

A fafajcsere végrehajtása alkalmával elsősorban a *cser*t kell fenyővel helyettesíteni. A cser igen sok helyen olyan területen telepedett meg, ahol a különböző hazai fenyőfafélék igen jó növekedést mutatnának és a csernél 4—5-ször nagyobb ipari faszázalék-kihozatalt nyújtanának.

A másik fafajunk, amely könnyen települ és igen elterjedt, a *gyertyán*, amelynek ipari fakihozatala ugyan jó, bizonyos célokra elsőrendű, de jelenlegi területnagysága a szükségleteket tekintve igen nagy.

Vissza kell szorítanunk bizonyos mértékig az *akác* elterjedését is, mégpedig azért, mert sok helyen neki meg nem felelő talajra telepítették. Ilyen körülmények között az akác természe-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

tesen csak harmadrendű faanyagot tud szolgáltatni és fenntartásának semmi értelme nincs. Azokon a talajokon azonban, amelyeken a telepített akác jól megy, a lecserélése nem indokolt, mert ez a faanyag különösen a mezőgazdasági ipari faszükséglet ellátása szempontjából rendkívül fontos, mivel fiatal korától kezdve minden részét a mezőgazdaság ipari fa céljaira fel tudja használni.

Nagyobb százalékos változás szükséges a *nemesnyár*-félék telepítésénél. Ezt a faanyagot a lemezgyártás és a bútorlapgyártás, valamint a farostlemezgyártás kifejlődése következtében úgyszólván *korlátlanul* fel lehet használni és a belőle készített különböző kész- és félkészgyártmány nagyban helyettesíti a fenyőanyagot. Az erdőgazdaságok távlati terveiben mindazon helyeken, ahol a nemesnyárfélék termelése a területi adottságok következtében lehetővé válik, elő kell irányozni ennek a hasznos faanyagnak a telepítését.

Azért is fontos a nyárfa telepítése, mert nagy felhasználhatósága mellett a vágásfordulója rövid és így a telepítés után hamar szolgáltat faanyagot a népgazdaság részére.

Az üzem feladata a fafajcserével kapcsolatban az, hogy az üzemre vonatkozó 5 éves erdőművelési tervekben érzékeltesse és juttassa kifejezésre a fafajcserét és a vágástervezést úgy irányítsa, hogy a fafajcsere a legrövidebb időn belül végrehajtható legyen. Azokon a helyeken, ahol az üzemtervek már készen vannak, az üzemtervek gondoskodnak a fafajcsere megfelelő végrehajtásáról.

Kérdések: Az ország melyik megyéi rendelkeznek a legtöbb fenyővel?
Hol van a legtöbb cser és gyertyán?
Mely megyékben a legszükségesebb és legsürgősebb a fafajcsere?
A gyorsan növő fafajok — elsősorban nyárfélék — hol és milyen nagyságú területeken telepíthetők?

AZ ÉVI FAKITERMELÉS MENNYISÉGE

Az erdőgazdaság feladata a faanyag meg- és letermelése. Ebből következik, hogy egy tervidőszakban kitermelésre kerülő famennyiség a legnagyobb kihatással van az erdőgazdaság termelő tevékenységére. A kitermelés mennyiségének meghatározásánál a tartamosság figyelembevételével a lehető legnagyobb mennyiségű faanyagot kell kitermelésre előírni, mégpedig azoknál az üzemeknél, ahol az üzemterv már elkészült:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

az üzemtervek, egyéb helyeken az erdőgazdasági szempontok figyelembevétele alapján.

Jelenleg még nem készültek el az üzemtervek az ország egész erdőterületére és így nincsenek pontos felvételi adatok a kitermelhető faanyagra nézve. Ezért a kitermelés mennyiségét az előzetes becslések, valamint a népgazdasági szükséglet összevetése határozzák meg.

Az elmúlt 30 esztendő átlagos évi termelési számait az alábbi táblázat tünteti fel:

	Összes termelés m³
1921—27. évi átlag	1 450 000
1928—38. „ „	2 930 000
1938—45. „ „	4 700 000
1946. „ „	5 577 186
1947. „ „	3 701 763
1948. „ „	3 374 811
1949. „ „	2 327 000
1950. „ „	3 400 000
1951. „ „	3 000 000
1952. „ „	3 300 000.

Az egy tervidőszakban kitermelhető famennyiség megállapításának fontosságát megértjük, ha ismerjük az európai faanyaghelyzetet. Egész Európában (a Szovjetuniót kivéve) igen nagy hiány mutatkozik fában. Az 1900-as évek végén az ipari termelés nagy fellendülésével és a mezőgazdasági területek növelésével nagymérvű erdőpusztítások történtek, melyek csak a kapitalista termelők profitéhségét elégítették ki és egyáltalán nem vették tekintetbe a népgazdaság érdekeit. Nem várhatjuk, hogy faanyagvonalon a helyzet rövidesen megjavul. Tájékoztatásul közöljük az európai államok 1949. évi termelési adatait.

A táblázatból kitűnik, hogy a körülöttünk levő államok a nagy faanyagszükséglet miatt többet termelnek a vágható fatömegnél és így arra kell számítani, hogy a faanyagbehozatalunk mindig csökkenni fog és mindig nehezebb lesz faanyagszükségletünket import útján biztosítani.

A kapitalista országok rablógazdálkodást folytatnak, mert túltermelésben vannak anélkül, hogy megfelelő telepítéssel az erdőállomány fenntartásáról gondoskodnának.

A szomszédos népi demokratikus országok viszont egyre nagyobb mennyiségű faanyagot használnak fel a szocializmus felépítéséhez szükséges hatalmas létesítményekhez. A magyar erdőgazdaságoknak mindent el kell követniök, hogy megfelelhessenek a népgazdaság által rájuk kirótt nagy feladat végrehajtásának.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

A nagy faanyaghiányra való tekintettel fontos, hogy a kitermelt faanyagot a leggazdaságosabban használjuk fel és a faanyagnak azon részeit, mely ipari célra felhasználható, ténylegesen ipari fává dolgozzuk fel. A tartamosság biztosítása érdekében — mint azt már mondottuk — azokat a területeket, melyekről egy tervidőszak folyamán a faanyagot letermeltük,

1. táblázat

Ország megnevezése	Erdőterület 1000 kh.	Összes évi növedék		Átlagos évi kitermelés
		fatömeg 1000m³-ben	kat. holdanként	
Ausztria	4 342	8 250	1,9	7 000
Belgium	929	1 393	1,5	1 219
Bulgária	5 350	5 350	1,0	4 900
Csehszlovákia . . .	6 936	11 100	1,6	13 480
Dánia	603	2 350	3,9	2 350
Finnország	35 478	40 800	1,15	34 500
Franciaország . . .	19 066	28 600	1,5	31 000
Németország . . .	12 838	26 960	2,1	63 650
Anglia	2 270	1 317	0,58	4 580
Görögország	863	950	1,1	1 144
Írország	153	115	0,75	336
Luxemburg	135	176	1,3	203
Hollandia	433	650	1,5	250
Norvégia	9206	11 600	1,26	10 000
Lengyelország . . .	11 628	10 000	0,86	10 000
Svédország	38 833	46 600	1,2	41 200
Svájc	1 217	2 800	2,3	4 100

késedelem nélkül be kell erdősíteni és emellett új területek erdősítésével az ország faanyagellátásának megjavítását kell elősegíteni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Az évi fakitermelés mennyiségével kapcsolatban fentiek alapján az üzem feladata :

1. *Vagy az üzemtervek, vagy ez erdőgazdasági szempontok szem előtt tartásával az évi termelési keretszámokra a favágatási tervek elkészítése.*

2. *A kitermelt faanyagból az ipar kívánalmainak megfelelő, lehető legnagyobb mennyiségű ipari fa termelése.*

MŰVELÉSI ÁGAK

Az erdőgazdasághoz tartozó terület különféleképpen hasznosítható területrészeket foglal magában. Ezeket a különféle területeket a hasznosításnak megfelelően *művelési ágakba* soroljuk. A kataszteri földadó-nyilvántartás a következő művelési ágakat különbözteti meg : szántóföld, kert, rét, szőlő, legelő, erdő, nádas és földadó alá nem tartozó terület.

Az erdőgazdasági szempontból az *erdőterület* meghatározása a legfontosabb, ezért vizsgáljuk meg :

1. milyen területeket nevezhetünk erdőknek,

2. az erdőterületek milyen más művelési ágak rovására növelhetők.

1. *Az erdőterülethez soroljuk azokat a területeket, amelyeken a fás növényeké a vezetőszerep, s amelyeknek rendeltetése a faanyagtermelés. Kivételt képeznek itt a szintén erdőjelleggel bíró, de nem fatermelés céljából fenntartott véderdők.*

A fenti meghatározástól eltérő fával borított kisebb területeket facsoportoknak, fapásztáknak, fasoroknak nevezzük.

Az erdő mind külső megjelenésében, mind kezelésében lényegesen eltér a körülötte levő mezőgazdasági művelési ágaktól. A mezőgazdasági művelési ágaknál érvényesülő egyéves, sőt féléves termelési eredmények az erdőgazdaságban nem valósíthatók meg. Az erdőgazdaság termelési folyamata sokkal hosszabb, 40—100 év között váltakozik. Ezen jellegzetességénél fogva élesen elválik a mezőgazdasági termeléstől és *abba szervesen beépíteni nem lehet.*

Az erdőterületet az *üzemi*, illetőleg *üzemmód*, valamint a *használat* módja szerint különböző **osztályokba** sorolhatjuk.

Üzemi szempontból megkülönböztetünk tartamos és ideiglenes üzemű erdőt. Tartamos üzemű az az erdő, ahol az erdő fenntartásáról állandóan gondoskodunk, tehát a kitermelt faanyag helyén a felújításokat rendszeresen elvégezzük. Ideiglenes üzemű az az erdő, amelyet a kitermelés után nem újítunk fel és erdőgazdálkodás céljára tovább már nem akarunk fenntartani.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Az *üzemmód* szempontjából megkülönböztetünk *szálerdőt* és *sarjerdőt.*

Az akácosok, valamint a cserzőkéreg termelése céljából hasznosított tölgyesek kivételével a szálerdő üzemmódot kell előnyben részesíteni, mert csak ezzel az üzemmóddal biztosítható a jó, egészséges faállomány.

A kapitalista termelési rendszer következtében jóval több jelenleg a sarjerdőállomány, mint amennyi helyes kezelés mellett megengedhető. A jelenlegi megoszlást tekintve, az ország erdőállományának 35%-a sarjerdő és 65%-a szálerdő. A helyes arány ebben a tekintetben 20% sarjerdő és 80% szálerdő.

A *vágásmód* szempontjából megkülönböztetünk *tarvágásos, felújítóvágásos, szálaló és középerdőt.*

2. *Az ország faanyaghelyzetét tekintve nem elég a vágásterületek beerdősítése. Nagy területeket kell beerdősíteni ahhoz, hogy az ország faanyaghelyzetét megjavítsuk és ezeket a területeket csakis más művelési ágból vonhatjuk ki az erdőtelepítés céljaira.* Általános felfogás az, hogy azokat a területeket, amelyeket a mezőgazdaság semilyen körülmények között nem tud használni, be kell erdősíteni. Ez helyes, de nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy ezeken a területeken csak fás kultúra lesz, de nem lesz a népgazdaságnak ténylegesen hasznosítható erdő. *Jó növésű, jó ipari fát adó erdőállományt csak jó talajon lehet nevelni,* mert a fás növények, éppúgy mint az egyéb növények, megkívánják a talajnak bizonyos mértékű termőképességét.

Tudjuk azt, hogy az erdősültségünket legalább 20—22%-ra kell növelnünk a jelenlegi 12-vel szemben és ez az erdőterület nem kerülhet ki sem a rossz szikesekből, sem a rossz homoktalajból, mert az ilyen talajokon telepített fás kultúra csak többletként szerepelhet az előbb elmondottak miatt. *Az új erdők területét a jelenlegi mezőgazdasági művelés alatt álló és mezőgazdaságilag hasznosított területekből kell biztosítani.* A terület biztosítása szempontjából legfontosabbak nagy folyóvizeink árterületei, valamint azok a lecsapolatlan, magas talajvizű területek (Hanság, Kisbalaton stb.), amelyek a gyorsan növő fafajok telepítésére elsőrendűen alkalmasak és a mezőgazdasági művelés alól is kivonhatók anélkül, hogy mezőgazdasági termelésünknek különösebb megterhelést okozna.

Az üzem feladata :

1. *A sarjerdők mielőbbi letermelése és a helyes arány kialakítása a sarjerdő és szálerdő között.*

2. *Megfelelő minőségű mezőgazdasági művelés alatt álló területek biztosítása az új erdőtelepítések részére.*

3. *Az erdőtelepítés érdekében megfelelő politikai felvilágosító munka elvégzése falun.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ÜZEMÁGAK

Az egyes üzemek termelő tevékenysége sokféle termelőfolyamatból tevődik össze. Ahhoz, hogy a faanyagot le lehessen aratni, előbb meg kell azt termelni, a megtermeléshez csemetét kell előállítani, magvakat kell begyűjteni. *A szorosan összetartozó termelési folyamatokat egy-egy külön csoportba, üzemágba foglaljuk össze és a termelés menetét, a tervfeladatokat, valamint a terv teljesítését üzemáganként elkülönítve tervezzük,* illetve vizsgáljuk felül. Ilyen üzemágak a tervezés szempontjából a *fatermelés, erdőművelés, csemetetermelés, a magtermelés, fuvargazdaság, géptelepek termelése stb.*

Az egyes üzemágak az üzem termelési folyamatán belül *nem egyforma fontosak,* nem egyforma súllyal szerepelnek. Megkülönböztetünk :

1. Főüzemágakat.
2. Társüzemágakat.
3. Segédüzemágakat.
4. Melléküzemágakat.

A *főüzemágakhoz* soroljuk a fa megtermelésének folyamatát, tehát az erdőtelepítési, állományápolási munkákat, gyérítés, tisztítás és a fakitermelés munkáit.

Társüzemágaknak nevezzük azokat az üzemágakat, amelyek a főüzemág termelését elősegítik, de annál kisebb jelentőségűek. Ilyenek a magtermelés, csemetetermelés.

Segédüzemágaknak nevezünk minden olyan üzemágat, amely az üzem termelési céljainak magvalósítása érdekében szükséges. A segédüzemágak mindig függvényei a főüzemágaknak és a társüzemágaknak, tehát azok termeléséhez igazodnak. Segédüzemágak a fuvargazdaság, vasútüzem, géptelep stb.

Melléküzemágaknak nevezzük azokat az üzemágakat, amelyek az üzem termelési sajátosságából adódnak, de függetlenek a főüzemágtól. Az erdőgazdaságban ilyenek a mezőgazdasági művelés, kert, szőlő, vad, halgazdaság, gyanta, kő, kavics, homok, agyagtermelés, gomba, szamóca, gyógynövénygyűjtés stb. Erdőgazdaságainkban a melléküzemágak kifejlesztésére nem fordítanak elég gondot, mert üzemeink vezetői úgy vélik, hogy a főüzemágak termelési feladatai mellett nem érdemes foglalkozni az ú. n. melléktermékek termelésével. A melléküzemágak megfelelő kifejlesztésével azonban az egyes üzemek jövedelmezősége nagymértékben emelhető, ezért egyáltalán nem lehet elhanyagolni. Az erdőgazdaságnak megvan az az adottsága, hogy a melléküzemágak megfelelő mértékű kifejlesztésével az állandó dolgozók élelmezéséhez szükséges gabona- és húsmennyiségen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

kívül az építkezésekhez szükséges nyersanyagokat is előállítsa és ezáltal az üzem minden adottságát kihasználja. *Az erdőgazdaságoknak törekedniök kell arra, hogy mindazt az anyagszükségletet, amely a termelés menetének zavartalan biztosításához szükséges, lehetőleg a melléküzemágak kifejlesztése segítségével üzemen belül előállítsák.*

Kérdések: Hogyan szervezzük meg egy üzem melléktermék termelését? Melyek azok a melléktermékek, amelyek az üzem, melyek azok, amelyek árutermelés szempontjából a legfontosabbak?

SZOCIALISTA VÁLLALATOK

A szocialista vállalatok a gazdálkodásnak az alapszervei; jogi önállósággal rendelkeznek. A szocialista vállalatokat jellemzi:

1. *Saját terve van*, amely a népgazdasági terv szerves része.

2. *Jogi személy* és mint ilyen, saját nevében jogokat szerezhet és kötelezettségeket vállalhat.

3. *Élén a vállalati igazgató áll*, aki egyéni felelősség mellett vezeti és képviseli a vállalatot.

4. *A terv végrehajtásához szükséges eszközöket* (épületek, gépek, felszerelések, nyersanyag, készpénz stb.) *az állam állandó használatra átadja a vállalatnak.*

Szükség esetén azonban a vállalat ideiglenes eszközöket is használhat, amelyek a Magyar Nemzeti Banktól felvett kölcsönből származnak. A vállalat anyagi eszközeit és ezek forrásait meghatározott időpontban köteles értékben kimutatni. Ezt a kimutatást mérlegnek nevezzük.

5. *A vállalat önálló elszámolással működik* és a Magyar Nemzeti Banknál egyszámlája van.

6. *A vállalat minden dolgozója* nemcsak közvetve, hanem *közvetlenül is érdekelt a terv teljesítésében, illetve túlteljesítésében.*

KAPITALISTA VÁLLALAT — SZOCIALISTA VÁLLALAT

A *kapitalista vállalat termelőeszközei magántulajdonban vannak* és ez alapvető különbség a szocialista vállalattal szemben, amelynek termelőeszközei társadalmi tulajdont képeznek. Ebből a nagy különbségből már levonhatjuk a két vállalat jellegzetességeit is.

A kapitalista vállalatnak főcélja a lehető legnagyobb haszon

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

elérése, mégpedig úgy, hogy a vállalat a tulajdonos részéről minél kevesebb befektetést igényeljen. A kapitalista vállalat tehát csak olyan termelvény előállításával foglalkozik, amelyek lehetővé teszik a befektetett pénznek egész rövid időn belül való többszörös megforgatását, megsokszorozását. A kapitalista vállalat soha nem tartotta szem előtt a népgazdasági érdekeket, mert a tőkés egyéni érdekei azzal nem egyeztethetők össze.

A szocialista vállalat szintén a legnagyobb haszon elérésére törekszik, de munkáját nem az egyéni érdek vezeti, hanem a népgazdaság általános érdekei. Feladatait a népgazdaság tervébe beilleszkedő tervek határozzák meg. A tervek teljesítése mellett a legnagyobb haszon elérésére kell törekednie, mely legnagyobb haszon elérését a termelékenység emelésével és az önköltség csökkentésével érhetjük el.

ERDŐGAZDASÁGI VÁLLALAT ÉS ÜZEM

Az erdőgazdasági vállalatok és üzemek feladata az erdőgazdasági termelés közvetlen termelői munkájának irányítása és végrehajtása. A tulajdonképpeni erdőgazdasági vállalatok az *állami erdőgazdaságok* és a megyei *erdőgazdasági géptelepek.* Ezek az erdőgazdasági szervek rendelkeznek a vállalatokra megszabott követelményekkel. Az erdőgazdasági üzemek az erdőgazdaságok felügyelete alatt működő kisebb gazdasági egységek, az *üzemegységek.* Az erdőgazdaságok jelenlegi szerkezeti felépítése a következő :

Állami Gazdaságok és Erdők Minisztériuma, ezen belül
Területi igazgatóságok,
Erdőgazdasági egyesülések,
Állami erdőgazdaságok,
Üzemegységek, ezen belül erdészkerületek.

A szerkezeti felépítés azt mutatja, hogy a közvetlen termelő üzem a legfelsőbb szervvel, a minisztériummal három közbenső szerven keresztül tud csak érintkezni. A szervezésnek egyik alaptörvénye, hogy a vezetőszervek minél közelebb legyenek a termeléshez s lehetőleg kerüljük el a közbenső szervek létesítését. Minél kevesebb a közvetlen termelő üzem és a legfelsőbb szerv közötti lépcső, annál egyszerűbb az adminisztráció, annál gyorsabban, jobban lehet intézkedni a termelés érdekében.

Az erdőgazdaságok mellett vállalati jelleggel bírnak az erdőgazdasági géptelepek is, amelyek egy-egy megyének gépenergiáját fogják össze és a szükségleteknek megfelelően irányítják.

Az egyes üzemek és vállalatok szervezésénél figyelemmel kell lenni arra, hogy a létesített üzem mennyiben szolgálja a termelés megjavítását, mennyiben segíti a főüzemágat a terv teljesítésében. Az energia mind

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a fuvar, mind a gépi energia az erdőgazdaságok vonalán mindig csak melléküzemág lehet és vigyázni kell arra, nehogy a főüzemág rovására öncélúan felfejlesszük. Így pl. egy fuvargazdaság szervezése nem helyes akkor, ha függetlenítve van a fuvargazdaságot felhasználó üzemtől. Általános elv kell legyen, hogy minden olyan termelőeszköz, amelynek kihasználása egy üzemen belül biztosítva van, vagy ha nincs is biztosítva, de más üzemnél nem lehet felhasználni, szervesen beépítendő a termelő üzembe. Így pl. nem indokolt egy vasútüzemnek a megyei géptelephez való tartozása, amikor azt a vasútüzemet csak egy gazdaság tudja kihasználni. Ugyanígy nem indokolt a csemetekerti gépeket a géptelep irányítása alá beosztani, mert ez csak felesleges bürokráciát, a munka rovására menő adminisztrációt és feltétlenül rosszabb termelékenységet vonna maga után.

SZAKKÁDERNEVELÉS

Az üzem fejlődése megkívánja, hogy a szakkáderképzésről megfelelőképpen gondoskodás történjék. Minél képzettebbek az erdőgazdasági dolgozók, annál jobban tudnak megfelelni feladataiknak.

A szakkáderképzés három fajta iskolában: az 1 éves szakiskolában; a 3 éves erdőgazdasági technikumokban; a 4 éves erdőipari technikumokban és az Erdőmérnöki Karon történik.

Ezenkívül a minisztérium, az Országos Erdészeti Egyesület magasszínvonalú szakmai továbbképzőkön nyújt lehetőséget a dolgozóknak szakmai tudásuk fejlesztésére. Minden dolgozónak joga, de egyben kötelessége is, hogy állandóan képezze magát, elsajátítsa az új technikai ismereteket, elősegítse a szocializmus felépítését, a fizikai és szellemi munka közötti különbség fokozatos megszűnését.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

MÁSODIK FEJEZET

TERVGAZDASÁGI ALAPISMERETEK

Mi a tervgazdaság?

A tervgazdaság a szocialista társadalom gazdasági rendszere.

Minden nagyarányú termelés megköveteli a tervszerinti vezetést. A gazdaság szocialista rendszerénél a tervszerinti vezetés a legmesszebbmenő törvényszerűség és nem nélkülözhető, mert a dolgozó nép érdekében folyó hatalmas termelési feladatok csak egy egységes terv keretén belül valósíthatók meg.

E hatalmas feladatok teljesítése közben *a tervszerűség elve kiterjed a szocialista társadalom minden lényeges gazdasági tevékenységére.* Magában foglalja az egész nemzetgazdaság előtt álló feladatokat, úgy a termelést, mint a termelés megvalósításához szükséges munkaerőket, anyag, munkabér stb. felhasználásokat

A TERVGAZDASÁG ELŐFELTÉTELEI

A terv a népgazdaság egészét csak akkor tudja átfogni, ha a termelési eszközök, vagy legalábbis azok döntő része a társadalom tulajdonában vannak. A társadalom egészének szükségletéből kiinduló tervet kötelező utasítássá tenni pedig csak az az államhatalom képes, amely az egész társadalom, vagy legalábbis a társadalom többségének érdekeit szolgálja. Ilyen államhatalom csak egy van, a dolgozók államhatalma.

A tervgazdálkodás előfeltételei tehát:

1. *A dolgozók államhatalma,*
2. *A termelési eszközök döntő részének társadalmi tulajdona.*

Mindaddig, amíg a két feltétel közül valamelyik is hiányzik, tervgazdálkodást folyatatni nem lehet.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

A Szovjetunióban az Októberi Forradalom után ez a két előfeltétel azonnal megvolt, ezért a Szovjetunióban az *Októberi Forradalom óta* beszélhetünk tervgazdálkodásról. Az Októberi Forradalommal az államhatalom a dolgozók kezébe került és a termelési eszközök döntő része is társadalmi tulajdonná vált.

Nálunk a tervgazdálkodás előfeltételei csak a *fordulat évével* valósultak meg, mert akkor került az államhatalom szilárdan a dolgozók kezébe és a fordulat évével kerültek a döntő fontosságú termelési eszközök társadalmi tulajdonba.

A népgazdaság egészére a Párt irányítása mellett készülnek el több évre kiterjedőleg a távlati tervek (pl. 5 éves terv). A népgazdasági terv mindig kiemeli azokat a fontos gazdasági ágakat, döntő láncszemeket, melyek az egész terv középpontjában állanak, amelyek segítségével az egész gazdasági fejlődést előbbre lehet vinni. *A távlati tervek hosszabb időre előre megszabják a fejlődés irányát.*

A távlati tervek betartását törvény biztosítja, mely mindenkire egyformán kötelező. Az erdőgazdaságban ilyen távlati terv pl. az 5 éves terv mellett a gyorsan növő fafajok telepítésének terve, melynek segítségével a múlt rendszer hatalmas erdőpusztításait kívánjuk a lehető legrövidebb időn belül helyrehozni.

A távlati tervekhez tartozik tulajdonképpen az erdőrendezőségek által készített *erdőgazdasági üzemterv. Az üzemterv az alapja minden erdőgazdasági üzemben folyó gazdasági tevékenységnek.* Az üzemterv rögzíti a jelent és irányítást ad a jövő gazdálkodására.

A távlati tervek megvalósítása érdekében minden gazdasági ágnak évről évre el kell készítenie az egy évre vonatkozó *üzemi részlettervet* (nem üzemterv). Az üzemi részlettervek, mivel a távlati tervek megvalósítását célozzák, azzal szervesen összefüggenek.

A gazdasági tervek, mind a távlati tervek, mind az éves tervek — mivel kötelező erejű törvényt jelentenek — nem lehetnek „találgatások" hanem *utasítások*, amelyek kötelező erővel bírnak a népgazdaság minden szervére.

A népgazdasági terv előirányozza mind a mezőgazdaság, mind az ipar és a közlekedés fejlődését, de magában foglalja a kulturális, szociális fejlődésre vonatkozó célkitűzéseket is. Ebből az alapelvből következik az, hogy a népi demokráciák tervgazdasági keretei kiterjednek a gazdasági élet magángazdasági részére is. Megszabják a magánszektor fejlődési irányvonalát, lehetőségeit.

A terveknek a gazdasági élet minden ágára való kiterjesztése biztosítja a terv egységes felépítését.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

AZ ÜZEMI RÉSZLETTERV

AZ ÜZEMI RÉSZLETTERVEKET KÉSZÍTŐ SZERVEK

Népgazdaságunkon belül a tervgazdálkodást irányító szerveket két nagy csoportra osztjuk:

1. A tervgazdálkodást egészében irányító és ellenőrző központi szervek.

2. A tervgazdálkodást részleteiben irányító, végrehajtó és ellenőrző szervek csoportjára.

1. *A tervgazdálkodást egészében irányító szervek:* a Minisztertanács, a Népgazdasági Tanács és az Országos Tervhivatal.

A *Minisztertanács.* Az állami népgazdasági terv keretein belül jóváhagyja a távlati és éves népgazdasági terveket, engedélyezi azok módosításait, biztosítja végrehajtásukat és legfelső fokon ellenőrzi a tervek teljesítését. Meghatározza a népgazdaság egésze szempontjából legjelentősebb beruházásokat és dönt a népgazdasági terv megvalósítása során felmerülő kérdésekben.

A *Népgazdasági Tanács.* A Minisztertanács a népgazdaság tervszerű irányításáról az 1949. évi XVI. tc. alapján szervezett Népgazdasági Tanács útján gondoskodik.

Az *Országos Tervhivatal.* Az állami népgazdasági terv kidolgozásának, végrehajtásának és a tervteljesítés ellenőrzésének teendőit a népgazdaság egészére nézve az Országos Tervhivatal látja el.

2. *A tervgazdálkodást részleteiben irányító, végrehajtó és ellenőrző szervek:* a minisztériumok, tanácsok, vállalatok (erdőgazdaságok, egyesülések).

A *minisztériumok* biztosítják, hogy a felügyeletük alá tartozó népgazdasági vállalatok a népgazdasági terv alapján működjenek. Gondoskodnak a népgazdasági ágazat szervezetének egységes alapelvek szerint történő felépítéséről, irányításáról, s a termelésből eredő szocialista felhalmozásnak a népgazdaság számára való biztosításáról.

A *tanácsok.* A tervező munkának a tömegekhez való közelebbvitelében döntő szerepük van. Munkájukkal közvetlenül a lakosságra támaszkodnak, biztosítják a dolgozók tevékeny résztvételét, kezdeményezését és ellenőrzését az államhatalom helyi gyakorlásában és ezáltal a tervek végrehajtásában.

A tanácsok tervező munkája a minisztériumok által leadott keretszámokon és a helyi erőforrások figyelembevételén alapul. Ezek a keretszámok azt a célt szolgálják, hogy a helyi tervezés az országos tervekkel összhangban történjék. Így lehet elkerülni,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

hogy az egyes megyék olyan célokat tűzzenek ki maguk elé, amelyek nem illeszthetők be a népgazdasági tervbe.

Vállalatok (erdőgazdaságok, egyesülések, üzemek). Ezek a szorosan vett terv-végrehajtó szervek. A tervező munkát a vállalatnál a vállalat tervosztálya, illetőleg tervelőadói végzik a vállalat igazgatójától, illetve a vállalat főmérnökétől kapott irányelvek és a fennálló rendelkezések alapján. Az erdőgazdaságoknál az erdőgazdaságok és az üzemek azok a szervek, amelyek tulajdonképpen a terv elkészítő és végrehajtó szervei. Az üzemeknél a népgazdaság tervgazdasági része már a dolgozókig lebontva jelentkezik. Az erdőgazdasági üzemi részletterveket az erdőgazdaságok készítik az üzemek és ezeken keresztül a dolgozók legmesszebbmenő bevonásával. Az elkészített terveket a megyei egyesülések összesítik és az összesített megyei tervet a megyei tanács végrehajtóbizottságához terjesztik be.

A népgazdasági terv megvalósításának külön ellenőrző szervei: a *Központi Statisztikai Hivatal* és az *Állami Ellenőrző Központ.*

AZ ÜZEMI RÉSZLETTERV KÉSZÍTÉS MÓDJA

A Párt iránymutatása alapján a szakminisztériumok bevonásával kialakított és a kormányzat által *jóváhagyott keretszámok* a szakminisztérium (állami gazdaságok és erdők), és a megyei egyesülésen keresztül jutnak el az egyes erdőgazdaságokhoz. A keretszámok ismeretében kezdetét veszi a tulajdonképpeni *közvetlen* tervezőmunka.

Az egyes erdőgazdaságok a keretszámokat üzemegységekre bontják fel. A keretszámok tartalmazzák az elkövetkező évre vonatkozóan a *fakitermelési és értékesítési, erdőművelési és beruházási számokat.* A megadott keretszámok alapján elkészítik az erdőgazdaságok és üzemegységek a *favágatási, erdőművelési, csemetetermelési tervet* és az ú. n. „*előtervet*". Az *előterv* megelőzi az üzemi részlettervet. Lényegében nem tér el attól, de jóval kisebb terjedelemben, összevontabban tárgyalja, főleg mennyiségi adatokkal, a következő évi tervfeladatokat. Az előtervek tükrözik vissza a dolgozóknak a kiadott keretszámokkal kapcsolatos állásfoglalását. Az előtervek elkészítése általában szeptemberben veszi kezdetét és december közepéig a tervhivatal és a kormányzat által jóváhagyást nyernek. A jóváhagyott előtervek számadatain épül fel az *üzemi részletterv,* amelynek tervezése a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

tervévet megelőző év decemberében veszi kezdetét és január végén, február közepén fejeződik be.

Az előtervekben az erdőgazdaságoknak joga és kötelessége, hogy a kapott keretszámokat túlteljesítsék és így mintegy „*ellentervvel*" a termelés mennyiségét és minőségét a megadott határokon belül fokozzák.

Az üzemi részlettervek készítésénél az alábbi szempontokat kell figyelembe venni :

1. *a döntő láncszem elve,*
2. *a haladó normák elve,*
3. *a pártszerűség elve,*
4. *a tömegek bevonása a tervezésbe.*

A szocialista tervezés fő elve, hogy minden gazdasági ág munkájában végig kell húzódnia azon vezérfonalnak, mely köré az illető gazdasági ág többi munkája csoportosul. Az erdőgazdaságnál a **döntő láncszem**, a fő vezérfonal a népgazdaság részére rendelkezésre bocsátható faanyag mennyisége, ezen belül pedig az ipari fa mennyisége. A tervezésnél tehát a döntő szempont az kell legyen, hogy *a megadott fakitermelési keretszámokon belül minél több faanyagot bocsássanak az erdőgazdaságok a népgazdaság rendelkezésére* (termelési apadék csökkentése), *minél több ipari fát állítsanak elő* a munka jobb megszervezése által, *minél kisebb zárókészletek maradjanak a tervév befejezésekor* az üzemegységeknél és erdőgazdaságoknál. Az üzemegységeknek úgy kell munkájukat irányítaniok, úgy kell a fakitermelést és szállítást megszervezniök, hogy a döntő láncszem elve maradéktalanul érvényesíthető legyen.

A haladó normák elve. A terveknek nem a dolgozók átlagteljesítményén alapuló közép- vagy átlagnormákra, hanem a haladó középnormákra kell támaszkodniok. Az átlagnormák haladást nem mutatnak, mert csak az eddig elért eredményeknek átlagolásából jönnek létre.

A haladó középnormák tekintetbe veszik az élenjáró dolgozók és vállalatok eredményeit és az állandóan fejlődő technikával elérhető eredményeket. A haladó középnormák tehát magasabbak az átlagnormáknál, de alacsonyabbak a legjobb dolgozók teljesítményénél.

Ha pl. egy erdőgazdaságban a fakitermelés átlagteljesítménye 2 m^3/nap, a legjobb dolgozók viszont 2,5 m^3-es teljesítményt érnek el, akkor a haladó középnorma 2,3 m^3/nap körül van. A haladó középnorma a szocialista bérezés alapja. Az egyes gazdasági ágak darabbérezése mindig a haladó középnormán alapszik. Ezáltal megvalósítható a szocialista elosztás elve : „Mindenkitől képessége szerint, mindenkinek munkája után."

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

A pártszerűség elve. A népgazdaság tervezésében kötelez a pártszerűség elve, amely abból áll, hogy a népgazdaság tervezése a Magyar Dolgozók Pártja irányítása mellett történik. A gazdasági tervek a Párt irányvonalának megtestesítői és politikájának kifejezői. A termelés szerveinek összetétele meg kell hogy erősítse a gazdasági tervek marxista-leninista jellegét. *A népgazdasági tervezés pártszerűségének elve nem zárja ki, sőt megköveteli a tervek kidolgozásában a néphez hű, pártonkívüli szakemberek részvételét.*

Az üzemegységeknek és erdőgazdaságoknak terveik készítésénél minden esetben ki kell kérniök a helyi pártszervezet, a helyi tanácsok támogatását. A helyi pártszervezetek, a tanácsok és a tömegszervezetek azok, amelyek a tervek teljesítésére a dolgozókat legjobban mozgósítani tudják és így a tervek teljesítésében a legnagyobb támogatást nyújtják az erdőgazdaságoknak. Fontos tehát, hogy az üzemi részlettervek a helyi pártszervezetek és helyi tömegszervezetek bevonásával készüljenek, hogy így a helyi párt-és tömegszervezetek, valamint a tanácsok segítséget tudjanak nyújtani az elkövetkezendő tervév munkájánál az erdőgazdaságoknak.

A tömegek bevonása. A dolgozó tömegeknek a gazdasági tervezésben való részvétele a tervek teljesítésének elengedhetetlen biztosítékát jelenti. A népgazdaság tervezésében tekintetbe kell venni azokat a gazdasági tapasztalatokat, amelyeket a terv teljesítése során a dolgozó tömegek felhalmoznak. A tömegek bevonásáról a tervmunkába *Sztálin* elvtárs a SzK(b)P Központi Bizottságának 1937. februárjában és márciusában lefolyt ülésén a következőket mondotta :

„*Mit jelent az, helyesen tervezni ? Ez korántsem jelenti azt, hogy üljünk az irodában és utasításokat írjunk. Helyesen tervezni azt jelenti : először, hogy megtaláljuk a kérdés helyes megoldását, a helyes megoldást pedig nem lehet megtalálni, ha nem vesszük figyelembe a tömegek tapasztalatát — a tömegekét — amelyek saját bőrükön tapasztalják a vezetésünk eredményeit ; másodszor, hogy megszervezzük a helyes megoldás kivitelezését, amit azonban nem lehet megtenni a tömegek segítsége nélkül ; harmadszor, hogy megszervezzük a megoldás kivitelezésének ellenőrzését, amit megint csak nem lehet megtenni a tömegek közvetlen segítsége nélkül.*“

Az erdőgazdaságok és üzemegységek a kiadott keretszámokat üzemi értekezleten kell hogy megbeszéljék az erdőgazdaság, az üzemegység dolgozóival, mégpedig mind a műszaki, mind az adminisztratív és fizikai dolgozókkal. Ezeken az értekezleteken meg kell határozni az egyes dolgozók feladatait a tervkészítés, valamint a terv végrehajtásával kapcsolatban.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

A gazdaság dolgozóinak ismerniök kell azt, hogy az elkövetkező tervidőszakban milyen mennyiségű faanyagot kell termelni, szállítani és értékesíteni; mekkora területet kell beerdősíteni, milyen csemetefajtákat kell nevelni ahhoz, hogy az erdőművelési terv teljesíthető legyen. A géptelepek dolgozóinak tisztában kell lenniök azzal, hogy a megye területén az egyes üzemegységeknél az elkövetkező tervidőszakban milyen mennyiségű, milyen választékú faanyag kerül leszállításra stb.

A termelési értekezletek csak akkor vezetnek eredményre, ha a vezetőség azokat *jól szervezi meg*. Előre ki kell adni a tervfeladatokat, erdőrészletekig, hogy az üzemegység és erdőgazdaság dolgozóinak legyen ideje áttanulmányozni a tervet és így hozzá tudjanak szólni, vállalásaikat meg tudják tenni. Ilyen módszer mellett a dolgozók széles tömegeinek bevonásával kibontakoznak a tervfeladat végrehajtásának lehetőségei, mert a tervet a dolgozók sajátjuknak tekintik és mindent elkövetnek, hogy tervüket teljesítsék.

AZ ÜZEMI RÉSZLETTERV ÖSSZETÉTELE ÉS RÉSZEI

A népgazdaság minden szerve, minden önálló elszámolás alá tartozó üzeme a tervidőszakokra elkészíti *saját gazdasági tervét*. A gazdasági terv nem csupán a *tervfeladatokat* sorolja fel, hanem meghatározza azokat a szervezési módszereket, azokat az *eszközöket*, amelyek segítségével a tervfeladatokat végre lehet hajtani. A terv megvalósításának a tervben való meghatározása lehetővé teszi azt, hogy a terv célkitűzéseinek reális voltát már a tervezésnél biztosítsuk. Pl. nem elég a munkaerőterv elkészítésénél megállapítani a munkaerőhiányt, hanem a munkaerőre vonatkozó tervekben kell feltüntetni azt is, hogy a hiány fedezetét honnan, melyik állami gazdaságtól, vagy termelőszövetkezettől akarjuk biztosítani. Ugyanez vonatkozik természetesen az energia és egyéb tervekre is.

Az üzemi részletterv kiterjed az erdőgazdaság (továbbiakban gazdaság) és üzem *minden tevékenységére*, amely a tervidőszakban bekövetkezik és ezért magában foglalja a gazdaság termelésének általános folyamatát és technikai összefüggéseit is.

Az üzemi részletterv részei a következők:

1. Termelési terv, amely felsorolja a tervidőszakban előállított késztermékeket, az új termékek gyártására vonatkozó előírásokat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

2. Beruházási és felújítási terv. Felsorolja azokat a feladatokat, amelyek végrehajtásával bővítjük a termelőberendezést vagy gondoskodunk a meglevő termelőberendezés teljesítőképességének fenntartásáról.

3. Műszaki fejlesztési terv. A gazdaságon belül folyó termelés műszaki színvonalának a fejlesztésére írja elő a tervidőszakban végrehajtandó feladatokat.

4. Munkaerő-és munkabérterv. A termelési terv szükségletéhez igazodik, meghatározza azokat az összefüggéseket, amelyek a munkaerő- és munkaórafelhasználás előirányzatát a termelési tervhez kapcsolják. A munkabérterv a munkaórafelhasználási tervhez igazodik és a munkaerőtervnek bérben való kifejezését tartalmazza.

5. Energiaterv. Magában foglalja a gazdaság termelvényeinek előállításához, valamint a szállításhoz szükséges fuvar- és gépierőszükségletet és a szükséglet kielégítésének lehetőségeit.

6. Anyaggazdálkodási terv. Magában foglalja a termeléshez szükséges nyersanyagokat, azok beszerzését és a gazdaság értékesítési tervét.

7. Részletes önköltségi és termelékenységi terv. Magában foglalja a tervidőszakban elérendő önköltség színvonalat és tartalmazza azokat a részletes intézkedéseket, amelyek a tervidőszak alatt végbemenő termelési folyamatban a termelési költségek csökkentését eredményezik.

8. Pénzügyi terv. A termelési tervből folyó adatokra támaszkodik, megállapítja az üzem forgótőkeszükségletét és fedezetét, a tőkeberuházás számadatait és pénzellátási forrásait, a munka pénzellátásának az állami költségvetéssel, az állami bankkal, a szállítókkal, vevőkkel és egyéb szerződőfelekkel való vonatkozásait.

Az egyes résztervek számadatai teljes összhangban vannak a többi részletterv előirányzott adataival. *Valamennyi részterv együttesen a vállalat egységes gazdasági tervét alkotja.*

Az erdőgazdaságban a fent felsorolt részletességgel az üzemi részlettervet az *állami erdőgazdaság* készítette el *üzemegységek* (továbbiakban üzemek) által rendelkezésre bocsátott adatok segítségével. Ennek következménye az, hogy az üzemek dolgozói nem érzik teljesen sajátjuknak a terveket, nem érzik annál is inkább, mert a tervek összeállításához szükséges tervadatok legnagyobb részét — megfelelő tervezéshez értő szakkáderek hiánya miatt — az erdőgazdaságok dolgozói állították össze. Így szakadás keletkezett a terv és a gyakorlati élet között. Az elkövetkezendő tervkészítéskor feltétlenül el kell jut-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

nunk oda, hogy a tervek alapadatait teljesen az üzemek állítsák össze. Az üzemi részlettervnek fontosabb részeit (termelési terv, munkaerő-, energiaterv) maguk készítsék el és közösen vegyenek részt az erdőgazdaság dolgozóival az egész üzemi részletterv összeállításában. *Csak az a terv lesz valósággá, amelyet a dolgozók maguk készítettek és mindent elkövetnek, hogy saját tervüket valóban teljesítsék is.*

Fenti okok miatt az üzemi részletterv további ismertetésére itt nem térünk ki, hanem ismertetjük azokat az alapterveket, amelyeknek ismerete és elkészítése jelenleg is az üzemek feladata és amelyeknek elkészítését és betartását a legszigorúbban meg kell követelni az üzem minden dolgozójától. Ezek az alaptervek a következők :

1. Üzemterv.
2. Favágatási terv.
3. Magtermelési terv.
4. Csemetetermelési terv.
5. Erdősítési terv.

AZ ERDŐGAZDASÁGI ÜZEMEK TERVEZŐMUNKÁJA

AZ ERDŐGAZDASÁGI ÜZEMTERVEK

Az erdőgazdasági üzemtervek (továbbiakban üzemterv) képezik az erdőgazdaságban folyó munkának az alapját. Az üzemtervek az erdők jelenlegi állapotának a leírását tartalmazzák és a többéves tervidőszak feladatait szabják meg.

Az üzemtervek elkészítése nem az üzemek feladata; erre az erdőgazdaságon belül külön szervezet, az *erdőrendezőség* van hivatva, de az üzemtervek ismerete és azok alapján az egyes évekre vonatkozó erdőgazdasági tervek elkészítése már az üzem feladatkörébe tartozik.

Az üzemtervek tartalmazzák az erdőgazdaságokra vonatkozó erdőleírásokat, az üzemterv készítésekor talált állapot szerint. Az üzemterv rögzíti községhatáronként és ezen belül erdőrészletenként, tagonként az erdő határait, területeit, a területen levő faállomány leírását és annak fatömegét, az évi növedéket és az évenként termelhető famennyiséget. Ennek megfelelően az üzemterv a következőket tartalmazza :

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

1. Erdőgazdasági térképek:

a) alaptérkép,
b) üzemi térkép,
c) áttekintő térkép,
d) különleges térképek.

2. Kimutatások:

a) Területkimutatás,
b) Részletes erdőleírás.
c) Korosztály és vágásérettségi táblázat.
d) Általános fatermelési terv.
e) Élőfakészlet és növendék fafajonkénti megoszlásának és egyéb adatoknak áttekintő kimutatása.

Az üzemtervek még nincsenek az ország egész területén minden erdőgazdaságra és üzemre elkészítve és így sajnos, nem minden üzemünk tud az üzemterv szerint gazdálkodni. Azok az üzemeink, amelyek üzemtervvel rendelkeznek, meg kell hogy tanulják annak használati módját és az illetékes erdőrendezőségekkel szorosan együttműködve az erdőben beálló minden változást át kell vezessenek az üzemterven; emellett alapterveiket: a favágatási tervet, az erdőművelési tervet az üzemtervek alapján kell elkészíteniök.

A FAVÁGATÁSI TERV

Alapja az erdőgazdasági üzemterv. Azoknál az üzemeknél, amelyekre vonatkozólag az üzemterv már elkészült, a *favágatási terv elkészítése alkalmával attól eltérni nem szabad.* A favágatási terv magában foglalja véghasználaton kívül az előhasználatokat és a tisztításokat is. Ezeknek a munkáknak a gondos előkészítése alapja az egész tervidőszakban az üzem és az erdőgazdaságok munkájának.

Az üzemek részére kiadott favágatási keretszámok bruttó keretszámok, amelyek magukban foglalják a termelési és szállítási apadékokat és az összes földfeletti, valamint a kitermelésre kerülő földalatti fatömeget is. A szállítási és termelési veszteség átlagosan 10—11%.

Azoknál az üzemeknél, *ahol még érvényben levő üzemterv nincs*, a véghasználati erdőrészleteket az alábbi szempontok szerint kell besorolni:

a) Elsősorban előírásra kerülnek azok az állományok és fák, amelyeknek *további fenntartása* mind fatömegnövekedésükre,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

mind egészségi állapotukra való tekintettel *nem gazdaságos.* Ilyenek a száradékok, az elöregedett erdők, az elemi, vagy egyéb károsodás miatt pusztuló erdők és fák.

b) Előírjuk azokat az állományokat, amelyekben a természetes, vagy mesterséges *újulat megkívánja az öreg állomány részleges, vagy teljes kitermelését.*

c) Előírjuk azokat a *vágásérett* faállományokat, amelyeket a fahasználatokkal kapcsolatban természetes úton való felújításra akarunk előkészíteni, vagy mesterséges úton kívánunk felújítani.

d) Előírjuk végül azokat a faállományokat is, amelyeket *valamely kényszerítő körülmény folytán kell kitermelni.*

A favágatási terv készítésénél figyelemmel kell lennünk arra, hogy a fakitermelést követő erdőtelepítések minél könnyebben legyenek végrehajthatók, ezért mindenütt, ahol csak lehet, vagy mesterséges, vagy természetes úton gondoskodjunk a faanyag letermelése előtt az erdő fenntartásáról. *Törekednünk kell azon cél elérésére, hogy a faanyag letermelésével egyidőben az erdő fenntartása már biztosítva legyen.*

A favágatási tervek készítésekor külső és belső munkákat végzünk.

Külső munkák:

1. jelölés,
2. vágásbecslés.

1. Jelölés. Tarvágás, vagy tisztítás esetében elég a vágás széleit megjelölni, hogy a termelés helye rögzítve legyen, de a szálaló vágásokban, valamint a gyérítésekben minden egyes kivágásra tervezett faegyedet meg kell jelölni. Az üzemvezetőnek és a brigádvezetőnek legfontosabb munkájához tartozik a a *gyérítések kijelölése.* Szakszerűtlen gyérítéssel elronthatjuk hosszú időre faállományunkat.

2. Vágásbecslés. A vágásbecslést a helyi viszonyokkal ismerős üzemvezető, brigádvezető végezze el. Az üzemvezetőnek ebben a munkában minden körülmények között részt kell vennie. A kitermelésre kijelölt faanyagot — mind a vég-, mind az előhasználati faanyagot — törzsenkénti felvétellel kell számbavenni. A felvételek elkészítésekor minden esetben össze kell hasonlítani az előző évek hasonló területeiről letermelt faanyag mennyiséggel a becsült eredményt, hogy így az esetleges hibát elkerülhessük. A faanyag felvételére, valamint a különböző eljárásokra vonatkozóan az erdőrendezőség és a favágatási utasítás megadja az irányelveket.

A felvétel alkalmával meg kell becsülni a kitermelhető ipari fa mennyiségét és a választékmegoszlást is.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

A favágatási terv belső munkáihoz tartozik a *külső felvételek feldolgozása*, az előírt *választékok szerint* való csoportosítása. A kimutatásokban *véghasználat, gyérítés és tisztítás* csoportosítása szerint kell a fatömeget feltüntetni és ezenkívül a kitermelést *negyedévi ütemezésben* is el kell készíteni.

A favágatási tervben olyan *cikkenkénti részletezéssel* kell az egyes faanyagválasztékokat felsorolni és megtervezni, amilyen részletességgel azt az üzemi részletterv előírja.

MAGTERMELÉS TERVEZÉSE

A magtermelés vonalán lehetőleg arra kell törekedni, hogy minden üzemegység, de főleg minden erdőgazdaság az erdőtelepítési munkálatokhoz szükséges magmennyiséget *saját területén biztosítsa.* A tervezésnél elvileg a szükségletből kellene kiindulnunk, de tekintettel arra, hogy népgazdaságunk az erdőtelepítés terén igen nagy feladatokat adott az erdőgazdaságoknak, a *szükségleten felül mutatkozó termést is be kell gyűjteni.*

A magszükségletet az üzem csemetetermelése alapján lehet és kell kiszámítani.

A szükséglet megállapítása után a tervet *termésbecslés* alapján készítjük el. A termésbecslés igen nehéz feladat és azt jól elvégezni csak komoly helyismerettel rendelkező szakemberek, üzemvezetők és brigádvezetők tudják. A magtermés becslőjének ismernie kell az egész üzem faállományát, ismernie kell az egyes magtermő fákat és a termést állandóan figyelemmel kell kísérnie.

Az egyes üzemeknek — hogy a magtermés elég nagyfokú bizonytalanságát elkerülhessük — ki kell jelölniök különböző fafajokból *magtermő állományokat,* amelyeket nyilván kell tartani és a magtermelés érdekében ápolni.

A magtermelési terv elkészítésénél nagy segítséget nyújtanak a korábbi évek termésadataira vonatkozó feljegyzések. Ezeket az üzemek legnagyobb része nem vezeti és ez az egyik oka a tervezésben megnyilvánuló bizonytalanságnak.

A CSEMETETERMELÉS TERVEZÉSE

A csemetetermelés tervezésénél megkülönböztetjük:

1. a csemeteszükséglet tervezést,
2. a vetőmagszükséglet tervezését,
3. a csemetenevelési terv elkészítését,
4. a csemetekerti vetésterv elkészítését.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

1. A csemeteszükséglet tervezéséhez ismernünk kell az üzem erdőtelepítési tervét. A beerdősítésre előírt területek nagyságából, a szükséges pótlások előírásából kell elsősorban kiindulnunk.

Abban az esetben, ha *nagyüzemi* csemetekertről van szó és a csemetekert nem egy üzemnek a szükségletét látja el, az egész gazdaság szükségletét fel kell mérni a helyes csemeteszükséglet megállapítása érdekében. Fontos az, hogy a szükségletet fafajonkénti részletezésben állapítsuk meg, mert így nem fordulhat elő az, hogy az előállított csemetét az üzem nem tudja felhasználni. A fafajonkénti szükséglet megállapítása magával hozza azt, hogy a csemeteszükséglet tervezésekor ismernünk kell több évre előre az üzem erdőtelepítési tervét. Ez különösebb nehézséggel nem jár, mert hiszen az üzemeknek már el kellett készíteniök az erdőtelepítésre vonatkozó 5 éves terveiket, amelyeket a volt Erdőközpont erdőművelési osztályának irányításával el is végeztek.

Az üzemi szükségleten kívül meg kell tervezni az esetleges eladás céljára termelendő csemetemennyiséget is.

2. A vetőmagszükséglet tervezése tulajdonképpen függvénye a csemeteszükséglet megállapításának és ennek megtörténte után az erdőgazdaságok részére kiadott csemetenevelési utasítás alapján könnyen kiszámíthatjuk a vetőmagszükségletet, ebből pedig a *csemetekerti terület-szükségletet* is. Pl. a csemetekerti vetéstervnél megközelítőleg egy kh. bruttó csemetekerti területen félmillió kiültetésre alkalmas fenyő, 200 000 db. lombcsemete, vagy 30 000 db. suháng vehető alapul.

3. Csemetetermelési terv. A csemetekerti munkálatok előirányzati tervét jelenleg 35 kh-nál kisebb kerteknél az illetékes erdőgazdaság erdőművelési előadója készíti el az üzemegységvezető, illetőleg a csemetekertkezelő erdésszel együtt. Ez üzemszervezésileg helytelen. A tervet mindig annak kell elkészítenie, aki azt végre is fogja hajtani. Az erdőgazdaság erdőművelési előadójának irányító közreműködésével a csemetekert kezelőnek, *vagy az üzemegységvezetőnek kell ezt a tervet elkészítenie.* A tervezésnél figyelembe kell venni a kétféle csemetetermelési módszert : a *kisüzemi* és a *nagyüzemi* csemetetermelési módszert.

Nagyüzemi és kisüzemi csemetetermelési módszer

Jelenleg még nincs megállapítva, hogy milyen mértékben szoruljon háttérbe a kisüzemi termelés a nagyüzemi termelés javára, mert az erdőgazdaságban alig egy éve tértek rá egyes helyeken a nagyüzemi csemetetermelésre.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Üzemszervezési szempontból feltétlen előnyt kell biztosítani a nagyüzemi csemetetermelésnek, amely a munkaerőszükséglet jobb kihasználását, a gépesítésnek a bevezetését, a csemete előállítási költségeinek igen nagymértéki csökkentését eredményezi. A nagyüzemi csemetekert előnye még, hogy egész éven át a szükséges állandó létszámú csemetekerti munkásokat foglalkoztatni tudja és így a jobb szaktudás, a jobb technika megfelelőbben kihasználható.

A nagyüzemi csemetetermelés jellegzetes vonásai:

1. *A munkálatok gépesítése igaerővel, vagy motoros vontatással.* Az alsó területhatár az eddigi vélemények szerint (ki nem kísérletezett), amelyen munkagépek még megfelelően kihasználhatók 15 kh.

2. *Nagytáblás beosztás,* főutak lóvontatású gépek esetén 2—4 m-esek, kocsival járhatók, míg gépvontatású munkagépek esetén 4—8 méteresek.

3. *Kevés, de nagytömegű fafajnevelés.*

4. *Táblánkénti munkacsapatszervezés.*

A kisüzemi csemetenevelés jellegzetes vonásai:

1. *Kézi munkaerőre* támaszkodik.

2. *Ágyásos beosztás,* 30 cm-es gyomláló utak, 1 m széles főutak.

3. *Öntözés és árnyalás* megoldása *természetes úton.*

4. Ebben a csemetekertben is *csak néhány fafaj* termelésére törekszünk.

4. Csemetekerti vetésterv. A csemetekerti vetéstervet a fentiek ismeretében az erdőgazdaság részére kiadott *Csemetenevelési Utasítás* alapján kell elkészíteni. Erre tehát bővebben nem térünk ki. Annyit kívánunk csak megjegyezni, hogy az erdőgazdaságoknál célszerű lesz mielőbb bevezetni a csemetenevelésnél a *magkilogramm-kihozatalt* és a terveket is ilyen alapon jó elkészíteni. A magkilogramm-kihozatal az egyetlen helyes összehasonlítási módszer az egyes csemetekertek munkájára vonatkozóan. Az országos átlagos magkilogramm-kihozatal 30% körül van. Ez a szám jellemzően mutatja, hogy mind a csemetetermelés tervezésében, mind a termelés végrehajtásában az erdőgazdaságok előtt igen komoly feladatok állanak.

ERDŐTELEPÍTÉSEK TERVEZÉSE

Az erdősítési terveket az előbb felsorolt tervek elé kell tulajdonképpen helyezni, mert hiszen ezeknek ismerete szükséges ahhoz, hogy a csemetetermelési, magtermelési terveket el lehessen készíteni. Az erdősítési tervek *erdőrészletenként sorolják*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

fel azokat a területeket, amelyeket a következő tervidőszakban be akarunk erdősíteni, vagypedig amelyek az előző rosszul sikerült telepítések következtében *pótlásra* szorulnak.

Az erdősítések tervezésénél mindig szem előtt kell tartanunk azt, hogy az üzem rendelkezésére bocsátott hitelösszegből elsősorban az erdősítések *pótlását* kell elvégezni, másodsorban a *rendes üzemi erdőtelepítési munkákat* és csak ezen munkák megtervezése után tervezhetünk *régi vágásterületek* beerdősítését, majd ezek után *új erdők* telepítését. Helytelenül járnánk el és a tervezésnél, becsapnánk a népgazdaságot akkor, ha nagyobb mennyiségű új erdőtelepítést tervezünk és ugyanakkor elhanyagolnánk a pótlásokat és a rendes üzemi erdőtelepítési munkálatokat. A tervezést az Erdőművelési Utasítás „Erdőtelepítés" című füzete alapján kell elvégezni.

Mind a fakitermelési, mind az erdőművelési tervekre nézve fontos, hogy *az üzemi részlettervek készítése előtt már készen legyenek*, hogy valóban alaptervei lehessenek azoknak. Ne forduljon elő az, ami sok üzemben és erdőgazdaságban, t. i. hogy az üzemi részlettervek elkészülése után próbálták ezeket a terveket hozzáidomítani az üzemi részlettervekben tervezett számokhoz.

Ahhoz, hogy az üzemi részlettervek részére jó munkát tudjunk végezni, a favágatási terveket június 1-ig, az erdőművelési terveket szeptember 15-ig az üzemeknek feltétlenül el kell készíteniök.

ÖNKÖLTSÉG TERVEZÉSE

Minden üzemnek tudnia kell, hogy az általa előállított termékek mibe kerülnek mind munkaerő, mind anyagráfordítás stb. vonalon, mert csak így tudja ellenőrizni, hogy termelése gazdaságos-e vagy nem.

Üzemeink önköltségterveket nem készítenek. Nem készítenek azért, mert az üzemi részletterveket a fentebb felsorolt alaptervekből nem az üzemek készítik el, hanem az erdőgazdaságok.

Üzemeinknek azonban a jelenlegi tervezési rendszer mellett is ki kell dolgozniok azokat az adatokat, amelyek jellemzik az üzem termelését és amelyekből az üzem önköltség-alakulására következtetni lehet. Ilyen jellemző mutatók pl.:

1 m³ faanyag kitermelésének munkaerőszükséglete,

1 m³ faanyag szállításának munkaerő- és energiaszükséglete,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

1 m³ talpfának munkaerő- és anyagszükséglete,
1 kh. erdősítés munkaerő- és anyagszükséglete stb.

Mind a munkaerőszükségletre, mind az anyagszükségletre megvannak az *országos munkaerő- és anyagnormák*, de ezeken a normákon belül az egyes üzemekre alkalmazható munkaerő- és anyagnormák mások és mások. Az üzemeknek ahhoz, hogy egyáltalán dolgozni és tervezni tudjanak, az országos munka- és anyagnormák segítségével meg kell állapítaniok az üzem egyes munkálataira érvényes *helyi normákat* és ezeket évről-évre, mint az üzem jellemzőit, rögzíteni kell.

A szocialista gazdaságban az árak és a bérek kötöttek, így tehát az üzem önköltségének a csökkentését az adminisztratív személyzet állandóságát feltételezve, csak a munkaerő termelékenységének emelésével és az energia- és anyagfelhasználás csökkentésével érhetjük el.

Az üzem- és brigádvezetőknek pontosan tudniok kell, hogy az egyes tervidőszakokban a különböző munkafeladatokat milyen munkaerő-és anyagfelhasználással végezték el. Sok üzemben, sajnos, nincs így s ezért az egész erdőgazdasági terv teljesítése ezen a téren veszélyeztetve van, mert a közvetlen termelést kivitelező szakközegek nincsenek tisztában az önköltségcsökkentés és a termelékenység jelentőségével. Ez az összehasonlítási mód egyúttal a termelékenység emelkedésének a mérésére is szolgál, mert minél kisebb munkaerő felhasználásával végzünk el azonos körülmények között azonos munkát, munkánk annál eredményesebb lesz.

A termelékenységgel és az önköltséggel szorosan összefügg a *tervszerűség vizsgálata*, mert nem mindegy, hogy a termelési eredményt milyen tervszerűség mellett érte el az üzem.

A tervezéssel egyidőben meg kell állapítani azt, hogy *a tervet milyen részletekben kívánjuk ellenőrizni*. Igen fontos dolog ez, mert az összevont tervteljesítési ellenőrzés nem mutat semmit. Meg kell állapítani, hogy pl. a fakitermelési munkát milyen részleteiben ellenőrizzük az üzemen belül; milyen részletekben kívánjuk a szállítási terv teljesítését vizsgálni, hogy minél több adatunk legyen az elkövetkezendő tervidőszakban a helyes és jó tervezéshez. Igen fontos a tervszerűség vizsgálata, mert pl. hiába teljesítjünk túl holdakban az erdősítési tervet akkor, amikor az üzemi erdőtelepítési feladatainkat elhanyagoltuk az új erdőtelepítés javára. Az üzemvezetőknek az egyes brigádvezetőkkel a tervkészítéssel egyidőben ki kell dolgozniok azokat a jellemzőket, amelyekre a tervszerűséget vizsgálni akarják.

A fakitermelésen belül pl. nem szükséges a tervszerűséget a százféle cikkre megvizsgálni, hanem azokon csoportokra vonatkozóan lehet ezt a vizsgálatot elvégezni. Ugyanez vonatkozik az erdőművelési munkálatokra is.

A tervszerűség vizsgálatára az alábbiakban közlünk néhány példát:

Az I. példánál az üzemnek szállítania kell tölgy és bükk fűrészrönköt, valamint lomb bányafát. A tervelőírást a példa szerint az üzem minden választéknál túlteljesítette. Az összes tervelőírás 1000 m³ faanyag volt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

I. *2. táblázat*

A gyártmány megnevezése	Terv-előírás m³	Terv-teljesítés m	Teljesítési %	Teljesítés a tervezett megoszlás arányainak betartása mellett m³	Számításba vehető teljesítés m³	Terv-szerűségi mutató %
Tölgy fűrészrönk . .	200	215	107,5	246	215	
Bükk fűrészrönk . .	300	345	113,0	369	345	
Lombos bányafa . .	500	670	154,0	615	615	
Összesen :	1 000	1 230	123,0	1 230	1 175	95,5

a gazdaság 1230 m³-t teljesített, tehát a tervét összességében 123%-ra tejesítette. Ha a gazdaság tervszerűen járt volna el — tekintettel arra, hogy fuvarerő rendelkezésére állt és szállítandó anyaggal is rendelkezett — a túlteljesítést minden választéknál 123% körül kellett volna teljesítenie. Ez természetes, mert a szállításokat nem lehet egyik vagy másik választék rovására eszközölni.

Ha az előírt mennyiségeket 23%-kal megemeljük, kapjuk azt, hogy ha a gazdaság tervszerűen járt volna el, az egyes választékokban mit teljesíthetett volna. Hiába teljesített a gazdaság lombos bányafából 670 m³-t, a tervszerűség vizsgálatánál csak 615 m³-t vehetünk számításba, mert ha tervszerűen szállít, ennyit teljesíthetett volna. Ugyanakkor a tölgy fűrészrönkből 215 m³-t, a bükk fűrészrönkből 345 m³-t vehetünk számításba, mivel ezt teljesítette csak a gazdaság. Az összehasonlításból kitűnik, hogy a gazdaság tervszerűség szempontjából 95,5%-ra teljesítette a tervét.

Ugyanilyen elvek szerint láthatjuk a II. példában azt, amikor a gazdaság minden választék teljesítésénél alatta marad a tervelőírásnak.

II. *3. tábláza t*

A gyártmány megnevezése	Terv-előírás m³	Terv-teljesítés m³	Teljesítési %	Teljesítés a tervezett megoszlás arányainak betartása mellett m³	Számításba vehető teljesítés m³	Terv-szerűségi mutató %
Tölgy fűrészrönk . . .	300	280	93,3	264	264	
Bükk fűrészrönk . .	250	200	80,0	220	200	
Lombos bányafa . . .	450	400	88,9	396	396	
Összesen :	1 000	880	88,0	880	860	97

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

A III. példában azt mutatjuk be, hogy hogyan alakul a tervszerűség mutatója akkor, ha az üzemegység olyan választékot szállít, amely a tervében egyáltalán nem volt előírva.

III.

4. táblázat

A gyártmány megnevezése	Terv-előírás m³	Terv-teljesítés m³	Teljesítési %	Teljesítés a tervezett megoszlás arányainak betartása mellett m³	Számításba vehető teljesítés m³	Tervszerűségi mutató %
Tölgy fűrészrönk . . .	—	40	—	—	—	—
Bükk fűrészrönk . .	500	750	150	530	530	—
Lombos bányafa . . .	500	270	54	530	270	—
Összesen :	1 000	1 060	106	1 060	800	75

A közölt példákból láthatjuk, hogy a terv teljesítésének vizsgálatánál a teljesítés tervszerűségének vizsgálata mennyire fontos és soha el nem hanyagolható. A közölt tervszerűségszámítási módokat az üzemegységnél előforduló valamennyi munkánál alkalmazni lehet.

A csemetetermelésnél a tervezett fafajú csemeték és a tényszámok összehasonlítása ad jó eredményt. A csemetetermelésnél ilyen esetben tüntessük fel mindig a magkilogramm-kihozatalt is.

Az erdőművelésnél a pótlások, ápolások, üzemi erdőművelés, régi vágásterület erdősítése, új erdőtelepítés összehasonlítása ad jó képet.

A vizsgálatnál a munkaerő- és anyagfelhasználást is fel kell dolgozni. Tartsuk mindig szem előtt azt, hogy minél részletesebben vizsgáljuk a tervteljesítés tervszerűségét, annál könnyebben tudunk az évközi hibákra rávilágítani és azokat kijavítani.

Kérdések: Hogyan kell levezetni egy tervkeretszám- ismertetést és tervfelbontást az üzemekben? (Gyakorlati bemutatás.)
Hogyan bontjuk le az éves tervet egészen a dolgozókig?
A helyi pártszervezetek és tanácsok hogyan és milyen formában segíthetnek a tervek teljesítésében? [Ki kell dolgozni egy kisebb fakitermelési (kész és félkészgyártmány) és erdőművelési munka anyag és munkanormáit az országos normák alapján.]
Lehet-e az iparifa százalékot tetszés szerint növelni a kitermelésre előírt fatömegen belül, ha nem, miért?

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

HARMADIK FEJEZET

SZERVEZÉSI ALAPISMERETEK

„Egyik legfontosabb — ha ugyan nem a legfontosabb — feladat ezidőszerint az, hogy a munkásoknak, általában a dolgozóknak, kizsákmányoltaknak ezt az önálló kezdeményezését a teremtő, szervező munka terén minél szélesebb arányokban kifejlesszük. Bármilyen áron is, de szét kell zúznunk azt a régi, ostoba, barbár, alávaló és szégyenteljes előítéletet, hogy az államot kormányozni, a szocialista társadalom szervező építését irányítani csakis az úgynevezett „felső osztályok", csakis a gazdagok, vagy azok tudják, akik kijárták a gazdag osztályok iskoláját."

Ezeket írta Lenin „Hogyan szervezzük meg a versenyt?" c. tanulmányában. Ezt a döntő jelentőségű megállapítást látjuk érvényesülni a gazdasági élet minden területén. A szervezés eredménye az is, hogy az erdőgazdasági üzemeknél az erdőművelési munkáknál, valamint a fakitermelésnél egy bizonyos rendet tartanak be a munkások a brigádvezető irányításával.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a szervezés egy meghatározott cél elérésére irányuló tevékenység, amely a cél elérésének megkönnyítését, szabályozását van hivatva elősegíteni.

A kitűzött célnak az elérése rendszerint többféle úton történhet és a szervező, az irányító legtöbbször több módszer között választhat, amelyekkel a kitűzött célt el lehet érni. A feladatok elvégzéséhez szükséges személyeket, eszközöket úgy kell kiválasztani, úgy kell csoportosítani, hogy a kitűzött cél a *leggazdaságosabban legyen elérhető.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

GAZDASÁGOSSÁG A SZERVEZÉSBEN

Valahányszor egy üzem valamely feladat elérésére törekszik, az vagy az üzem, vagy a népgazdaság egészére hasznos eredménnyel jár. Ez a haszon azonban csak *bizonyos ráfordítás árán érhető el.* A kérdés az, hogy meddig érdemes, meddig célszerű és észszerű a ráfordítás vonalán elmenni, meddig érdemes a ráfordításokat növelni. Ez csak úgy állapítható meg, ha a szervezés megindulása előtt megvizsgáljuk, hogy a ráfordítások növelésével milyen mértékben nő a hasznos eredmény. A legjobb állapot az, amikor a hasznos eredmény és az annak elérése érdekében felmerült ráfordítások egymáshoz való viszonyított értéke a legnagyobb.

$$\text{Gazdaságosság} = \frac{\text{hasznos eredmény}}{\text{összes ráfordítás}}$$

Pl. a kitermelt faanyag értéke 100 Ft, az összes ráfordítás 50 Ft, akkor a viszonyszám:

$$\frac{100}{50} = 2$$

A kitermelt faanyag értéke 100 Ft, az összes ráfordítás 20 Ft, akkor a viszonyszám:

$$\frac{100}{20} = 5$$

A gazdaságosságot nem lehet vizsgálni *csak* az eredmény vagy *csak* a ráfordítás, hanem csakis a kettő *viszonyszáma* alapján.

A KAPITALISTA ÉS A SZOCIALISTA SZERVEZÉS

KAPITALISTA SZERVEZÉS

A szervezés mint szükségszerűség már az ősi társadalmi formában is jelentkezett és a munkamegosztás fokozott alkalmazása mellett mind nagyobb jelentőségre tett szert. A *kapitalizmusban* a gyárak és az ipar hatalmas méretű fejlődésében

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

a tőkések a szervezést arra használták fel, hogy a termelés költségeit minél jobban leszállítsák, minél nagyobb profitot érjenek el.

A szervezés tehát a kapitalizmusban a kizsákmányolás eszköze. A tőkés nem azért mozdítja elő a szervezettséget a gyártási folyamatokban, hogy a dolgozók életszínvonalát emelje. Nem riad vissza az elnyomás eszközétől sem. *A tőkés szervezésének az a jellegzetessége, hogy felülről, kényszerítő eszközök igénybevételével jön létre.*

Ha a munka észszerűsítése során a munkaerőszükséglet csökken, a tőkés minden további nélkül elbocsátja a felesleges munkásokat. A fenyegető munkanélküliség egyik legnagyobb kényszerítő erő a tőkés államban, melynek segítségével a teljesítményeket a lehető legmagasabbra fokozzák és a munkabéreket a lehető legalacsonyabbra szállítják le.

A kapitalista szervezés másik hibája a tőkés termelési rend egyik ellentmondásából következik, t. i. abból, hogy amikor gyáron belül szervezettség uralkodik, ugyanakkor a gyáron kívül a legnagyobb mértékű szervezetlenség tapasztalható. A tőkés képes arra, hogy a vállalaton belül a legnagyobb szervezettséget megvalósítsa, de a piacot megszervezni képtelen, mert a különböző tőkések érdekellentétei a piacon ütköznek össze. A piacnak ez a szervezetlensége lehetetlenné teszi azt, hogy a tőkés vállalat állandóan a legnagyobb szervezettséggel és a legnagyobb kapacitással dolgozzon. A munkanélküliek serege állandóan nő, állandóan újabb és egyre sűrűbben ismétlődő válságok rendítik meg a tőkés állam gazdasági rendjét.

A SZOCIALISTA SZERVEZÉS

A szocializmus felé haladó és a szocialista társadalmi rendben a dolgozóknak a termeléshez való viszonya megváltozott. A szocialista társadalmi rend megszünteti a kizsákmányolást, megszünteti a tőkés állam ellentmondásait. A dolgozók maguk veszik kezükbe a termelés irányítását és ezáltal biztosítják a közösségnek, az egész dolgozó népnek az érdekeit. A dolgozók, ellentétben a tőkés társadalmi renddel, a munka megszervezésének tevékeny résztvevői és *kezdeményezői*. A munkaversenyek, a tapasztalatcsere, az újítómozgalom, a sztahanovista-mozgalom, mind a tömegek kezdeményezésének megnyilvánulásai. A dolgozók hatalmas serege a szervezéseket, az újításokat nem fogadja félve és ellenségesen, mert tudja, hogy ezeknek bevezetésével nem a kizsákmányolás, nem a munkanélküliség fog növekedni. A szervezettség emelkedésével nő a termelékenység, nő az egész dolgozó nép életszínvonala. Nem kell senkinek sem arra gondolnia, hogy egy új gép beállításával munka-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ereje feleslegessé válik, jövője bizonytalan lesz. A szocialista és a szocializmust építő társadalomban, tekintettel arra, hogy a termelőeszközök társadalmi tulajdonban vannak, lehetőség nyílik az egész piacnak országos méretekben való megszervezésére. Ezáltal a vállalatok termelése szorosan összefügg a szervezett piaccal, ezen keresztül a dolgozók érdekeivel.

A SZERVEZÉS JELENTŐSÉGE

Említettük, hogy a szervezés semmiféle társadalmi rendben nem nélkülözhető. A szocialista társadalmi rendben szervezésre fokozott mértékben szükség van, mert abban az egész népgazdaságot, a dolgozó emberek millióinak munkáját egy egységes terv szerint irányítják. Sok ismeretet és gyakorlati tudást igényel a szervezés lehetőségeinek kihasználása és a helyes módszerek alkalmazása. A szervezési kérdéseket semmiképpen nem lehet „*nagyvonalúan*" kezelni. Minden vezetőnek — a legkisebb csoport, vagy brigád vezetőjének is — foglalkoznia kell szervezési kérdésekkel.

A SZERVEZÉS FORMÁI

Ha a szervezési munkát tárgya és területe szerint vizsgáljuk, a következő fontosabb formákat különböztetjük meg:

1. Munkaszervezés.
2. Vállalati szervezés.
3. Gazdaság ágazati szervezés.

1. Munkaszervezés. Munkaszervezésen szorosan véve a tényleges kivitelező munkának a megszervezését értjük. Ennek során tisztázni kell az egyes elvégzendő és egymással kapcsolódó feladatok elvégzésének menetét.

2. Vállalati szervezés. Vállalati szervezésen annak a közösségnek a felépítését, valamint annak a munkahelynek a kiképzését értjük, amelyen keresztül, illetőleg amelyben az előbbiekben meghatározott módon a kivitelező munka folyik.

3. Gazdasági ágazati szervezés biztosítja az ágazatokon belüli vállalatok zavartalan működési lehetőségét, egységes elvek alapján szabályozza az egyes vállalatok, üzemek egymáshoz való viszonyát és meghatározza, hogy egyes üzemek hogyan kapcsolódnak bele az államgazdasági szervezetbe.

Minket itt a munkaszervezés érdekel elsősorban, s ezért a továbbiakban csak erről lesz szó.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

MUNKASZERVEZÉS

A munkaszervezés a közvetlen kivitelező munkának a megszervezése. A munkaszervezés van hivatva összekapcsolni a tervező munkát a gyakorlati munkával. Ebből kifolyólag a munkaszervezésnél a következő fontosabb munkafolyamatokat különböztetjük meg:

a) munkaerőszervezés,
b) a munkaszervezet,
c) ellenőrzés,
d) anyagellátás megszervezése,
e) energiaellátás szervezése,
f) hitelszükséglet biztosítása.

Már a szervezés alapfogalmának a meghatározásánál megállapítottuk, hogy a szervezés egy meghatározott cél megvalósítása érdekében történik. Ebből következik tehát, hogy *a munkaszervezés megindítása előtt ismerni kell azt a célt, aminek érdekében a szervezést el kell végezni.* A szocialista gazdaságban ez a cél *az üzem tervfeladata.* A tervfeladat megvalósítása érdekében kell a különböző szervezési feladatokat elvégezni. Ebből következik, hogy a munka megszervezése elválaszthatatlanul összeforr a terv megvalósításával. A tervkészítéssel egyidőben kezdődik, mert a munkaerőterv, anyagterv, energiaterv stb. elkészítése függvénye a szervezési munka elvégzésének is.

a) MUNKAERŐ MEGSZERVEZÉSE

A munkaerőszervezés alapja az üzem munkaerőterve, melyben művelési áganként megtervezte az üzem a tervfeladat elvégzéséhez szükséges munkaerőt negyedévi bontásban. A munkaerőszervezésnek a feladata most már az, hogy biztosítsa a terv gyakorlati keresztülvitelét. Meg kell szervezni a szükséges munkaerő-létszámot, biztosítani kell a munkaerő elhelyezését, a munkalehetőségeket, az esetleges szükséges gépeket, vagy szerszámokat stb.

A munkaerőszervezésnek a részei a következők:

1. a munkaerő biztosítása,
2. a munkalehetőségnek a biztosítása.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

1. Munkaerő biztosítása

A munka megkezdésének időpontjára biztosítani kell a munka elvégzéséhez szükséges számú és szakképzettségű munkaerőt. A munkaerőbiztosításnak forrásai a következők :

a) az üzem állandó fizikai dolgozói,

b) az állami gazdaságokból szerződtetett időszaki dolgozók,

c) termelőszövetkezetekből szerződtetett időszaki dolgozók,

d) egyénileg dolgozó parasztok.

a) **Állandó fizikai munkavállalók.** Mint a címből is kitűnik, az üzem állandó dolgozói. Az állandó munkavállalókra kell felépülnie az üzemben elvégzendő munka súlypontos részének. *Az állandó munkavállalóknak a legjobb, legszakképzettebb és legjobb teljesítménnyel rendelkező munkavállalóknak kell lenniök.* Az erdőgazdasági munkák elvégzésére eddig az üzemek közelében fekvő falvakból toborozták a szükséges munkaerőt. Tekintettel arra, hogy az ország ipari fejlettsége alacsony volt, kevés munkásra volt az iparnak szüksége, így nagymennyiségű felesleges munkaerő volt a falvakban különösen a mezőgazdasági munka szünetelése idején. Ezt a munkaerőfelesleget az erdőgazdasági üzemek minden különösebb szervezés nélkül munkába tudták állítani. A szocializmus építése folyamán elértük, hogy mezőgazdasági országból ipari országgá lettünk és ennek következtében a rohamosan fejlődő ipar igen sok dolgozót von el az erdőgazdaság legfontosabb munkaerőforrásából, a faluból. Az állami gazdaságok és a termelőszövetkezeti mozgalom nagymérvű fejlődése ezenkívül azt eredményezi, hogy a falusi dolgozók egyre növekvő számban dolgoznak szervezett gazdasági egységben és nem lehet őket tetszésszerinti időben és helyen munkába állítani. Ezek a körülmények ma már parancsolólag megkövetelik, hogy az erdőgazdaságban a legrövidebb időn belül kiépítsük azt az állandó munkásgárdát, amelynek segítségével az erdőgazdasági munkák egy része elvégezhető lesz.

Felmerül az a kérdés, hogy *milyen létszámú* állandó fizikai munkást kell egy üzemnek foglalkoztatnia, hogy a gazdaság tervének megfeleljen? Az állandó munkáslétszám kialakításánál szem előtt kell tartani, hogy *annyi fizikai dolgozóval rendelkezzék egy üzemegység, amennyit egy tervév folyamán az év minden munkanapján foglalkoztatni tud.* Ebből viszont következik az is, hogy az erdőgazdaságokban folyó munkákat bizonyos szempontok figyelembevételével csoportosítani kell és *úgy kell a*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

terveket elkészíteni, hogy a munkák legnagyobbrésze a fenti elv figyelembevételével állandó fizikai dolgozóval elvégezhető legyen.

A számításnál annak a hónapnak a munkáslétszámát kell figyelembevenni, amelynek az átlag munkásszükséglete a *legkevesebb*. Az 1. sz. ábra szemléltetően mutatja az erdő- és mezőgazdasági munkaerőszükséglet jelenlegi havi alakulását és az erdőgazdaságban elérni kívánt állapotot. A táblázatból kitűnik, hogy az erdőgazdaságban novembertől a következő év májusáig nagy a munkaerőszükséglet, míg a mezőgazdaságban majdnem teljesen fordított a helyzet.

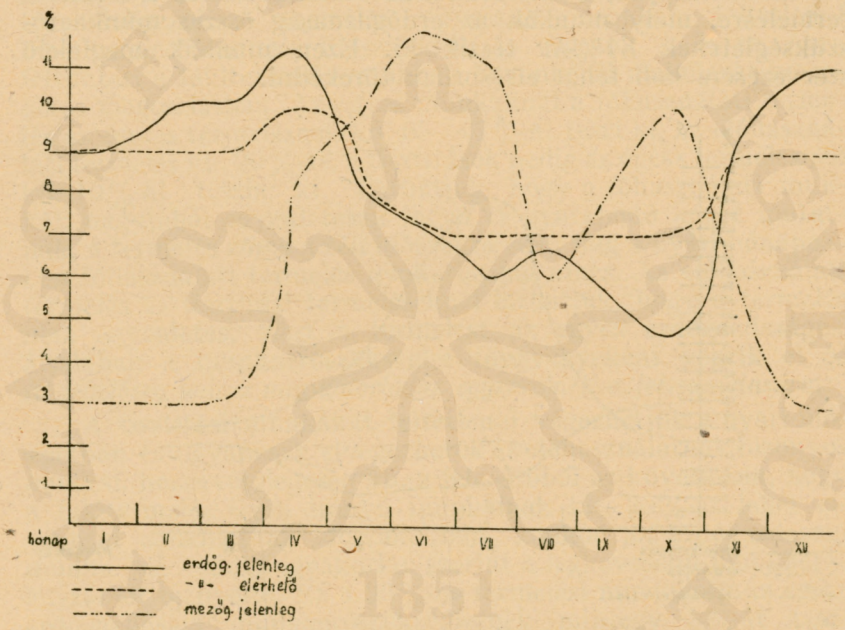

. *ábra. Az erdő- és mezőgazdasági munkaerőszükséglet havi százalékos alakulása*

Megállapítható, hogy mind az erdő-, mind a mezőgazdasági munkák erősen *idényjelleggel* bírnak. Az állandó munkáslétszám annál nagyobb lesz, minél jobban ki tudjuk küszöbölni a termelésből az idényszerűség következtében előálló munkatorlódásokat. A munkatorlódásnak nagyrészt az az oka, hogy az állandó fizikai alkalmazottak foglalkoztatása a felszabadulás előtt nagy munkaerőfelesleg miatt nem is jött számításba, mert a legolcsóbb munkaerő az idénymunkás volt, akinél sem lakás-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ról, sem elhelyezésről, sem élelmezésről gondoskodni nem kellett. A munkatorlódást igen nagy százalékban fel lehet számolni :

1. a helyes munkaszervezés,
2. a megfelelő gépesítés segítségével.

Vizsgáljuk meg az egyes erdőgazdasági munkák alakulását és azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével az egyes munkák idényszerűségét és ennek következtében jelentkező munkatorlódást és munkapangást csökkenteni, vagy teljesen megszüntetni lehet.

Az összes felhasználásra kerülő munkaerőt három nagy csoportba oszthatjuk, a fatermelés, az erdőművelés és a csemetetermelésre, mely munkák az erdőgazdaság összes munkaerőszükségletének 84%-át teszik ki. Ezen munkák megfelelő szervezésére kell tehát elsősorban törekedni.

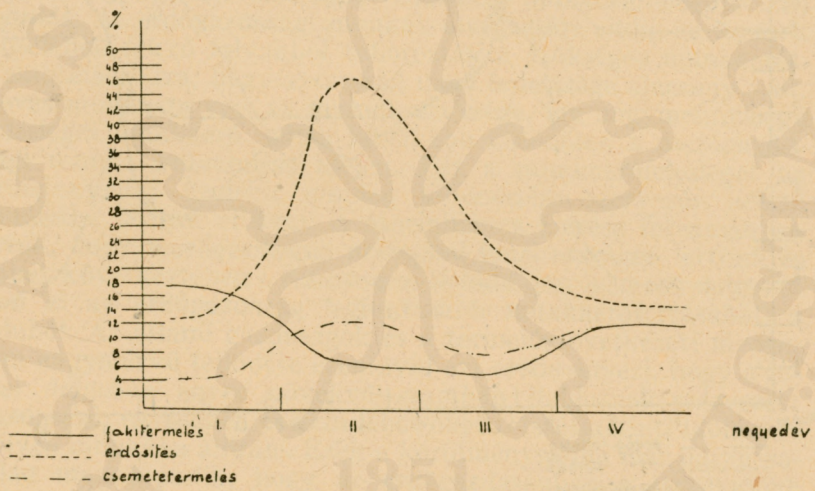

2. ábra. A fakitermelés, erdősítés és csemetetermelés munkaerőszükségletének negyedévi százalékos alakulása

Az összes erdőgazdasági munkaerőszükségletnek 39%-a a fatermelési munkákra, 33%-a az erdősítési és erdőápolási munkákra és 12%-a a csemetetermelési munkákra esik. Ezen munkáknak negyedéven belüli százalékos megoszlását a 2. sz. ábra tünteti fel.

Az ábrából kitűnik, hogy a legnagyobb kiugrás az *erdőápolási* és *erdőművelési* munkáknál van, ahol a II. évnegyed munkaerőszükséglete magasan felülmúlja a többi évnegyed munkaerőszükségletét.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Nézzük most meg, hogy az egyes munkákon belül hogyan lehet a munkaerőszükséglet felhasználását *egyenletesebbé tenni.*

A *fatermelési* munkát vizsgálva megállapíthatjuk azt, hogy a fatermelést az év minden időszakában lehet végezni. A termelés akadálya tulajdonképpen az, hogy a kitermelt anyagot nem lehet a megfelelő gyorsasággal a felhasználó helyre szállítani és feldolgozni. A termelés közben a nagy lombkoronával rendelkező fák könnyen sérülnek, sokkal könnyebben repednek, az újulatban a közelítési és a szállítási munkáknál nagy károk keletkeznek. Ezek miatt kell a termelés egyrészét a nedvkeringés szüneteléseinek időszakában, általában a téli időszakban elvégezni. A termelés egyrészét azonban feltétlenül lehet a nedvkeringés időszakában is végezni. A 3. sz. ábra feltünteti a fakitermelési munkák havonkénti alakulását százalékos megoszlásban. Az egyes munkáknál a főhasználati termelés az összes termelésnek kb. 65—67%-át teszi ki, az előhasználati termelés kb. 20%-át, a tisztítások pedig az egész termelésnek kb. 10%-át teszik ki. Láthatjuk hogy a főhasználati munkák nagyjából egyenletesen fogyó és gyarapodó képet mutatnak, a termelés zöme a téli időszakra esik, míg a nyári hónapokban főhasználati termelés gyakorlatilag nincs. Az előhasználati termelés és tisztítási termeléseknél láthatjuk, hogy a termelés nem egyenletes, mert a termelést az egyes erdőgazdaságok általában a munkaerőszükséglet függvényeként végzik el és *itt lehetőség van a munkatorlódás egyrészének a felszámolására.*

A tisztítási munkákat feltétlenül végezhetjük a nyári időszakban és ugyancsak elvégezhetők az előhasználatnak bizonyos munkái, hozzávetőlegesen kb. a fele. Ebből az következik, hogy a fakitermelés ilyen irányú munkáinak kb. 20%-át lehet elvégezni azokban az időszakokban, amikor az erdőgazdasági munka az eddigi gyakorlat szerint a legkevesebb munkaerőlétszámot igényelte. Ez a 20%-os termelési mennyiség az egész erdőgazdasági munkaerőszükségletnek mintegy 5%-át teszi ki. A munkaerőszükséglet havi alakulásánál láthatjuk, hogy *a legkevesebb munkaerőt foglalkoztató hónapok a július, augusztus, szeptember és október.* Ezt az 5%-os munkaerőszükségletet tehát egyenletesen elosztva, ezekben a hónapokban kell felhasználni, ezáltal ezekben a hónapokban növekedik a munkaerőfelhasználás, a téli hónapokban pedig ugyanilyen mértékben csökken. Ez hozzásegít ahhoz, hogy nagyobbszámú állandó munkaerőt tudjunk foglalkoztatni és mindjobban kiküszöböljük az ideiglenes munkaerő alkalmazását. Ez egy egyszerű szervezési kérdés, mely igen komoly eredménnyel jár.

A fakitermelés vonalán további munkaerőcsökkentés a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

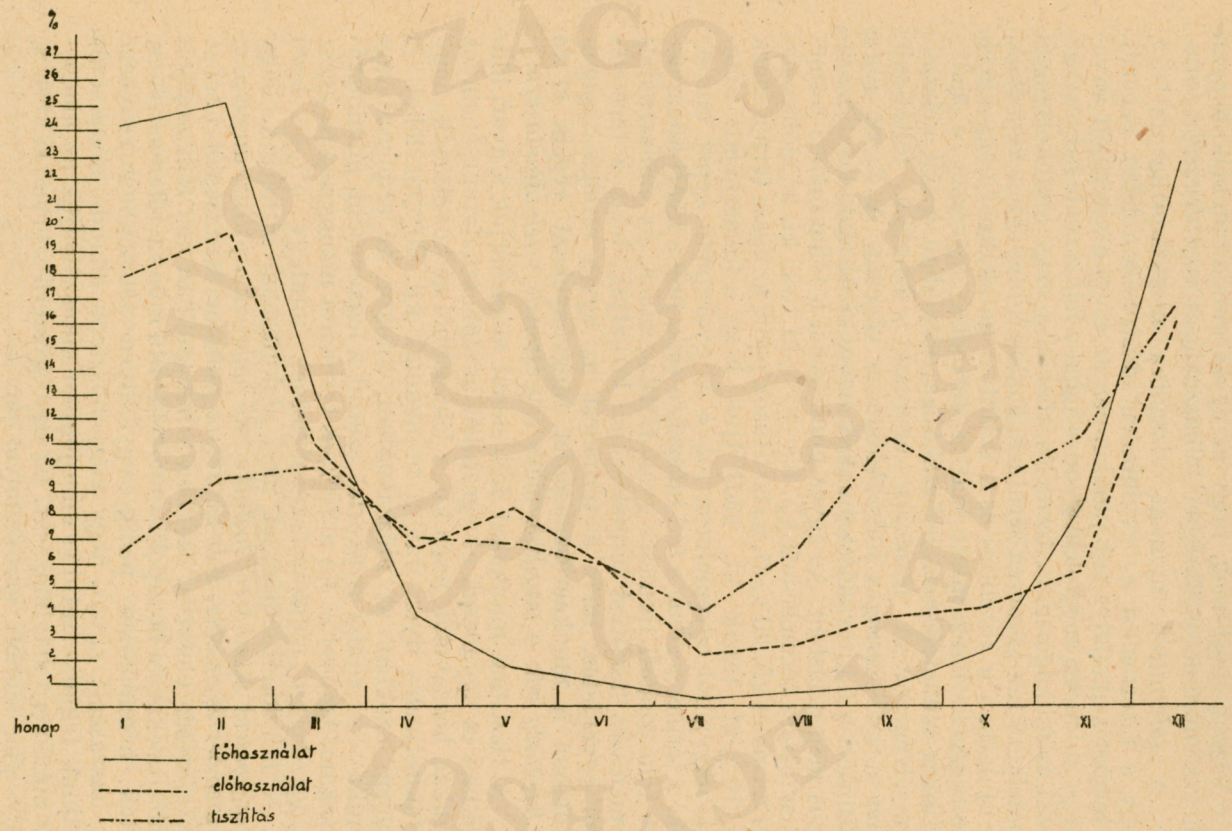

3. ábra. A fakitermelés havi százalékos alakulása

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz. sz.: EGF/91/2021.

gépesítés fokozásával érhető el. Ennek bevezetése azonban hosszabb időt igényel, mert a fakitermelésnek megfelelő villanyfűrészekkel való ellátása csak fokozatosan oldható meg.

Az *erdőművelési* és *csemetekerti* munkáknál szintén érhetők el helyes munkaszervezéssel komoly eredmények. Megkötöttséget jelent itt az, hogy az erdőművelési és csemetetermelési munkák nagyrésze az időjárás függvénye, mert mind az ültetési, mind az ápolási munkák egy bizonyos időszakban végezhetők csak el, ha jó eredményt akarunk elérni. Mindkét művelési ágnál azonban *a gépesítés bevezetésének gyorsabb lehetősége van*, mint a fakitermelésnél, mert *egyszerűbb eszközökkel meg lehet valósítani*. Az erdőművelési munkák gépesítésének jelentősége különösen a II. évnegyedben mutatkozik, mely évnegyedben használja fel az erdőgazdaság az összes munkaerőszükségletének legnagyobb részét. Ha az erdőművelési munkáknak jelenlegi kisszázalékú gépesítését vesszük figyelembe és a tisztítási, gyérítési munkákat a fentebb felsorolt időszakban végezzük el, a munkaerőfelhasználás jelentős egyenletessége érhető el. (Lásd 1. sz. ábra.)

Az állandó fizikai munkáslétszámra kialakult gyakorlati számokkal az erdőgazdaságban nem rendelkezünk. Az eddigi tervek alapján azonban úgy látszik, hogy olyan üzemekben, ahol a fakitermelési és erdőművelési munkák körülbelül egyensúlyban vannak, *minden kitermelt 200 m³ faanyag egy állandó munkás alkalmazását teszi szükségessé.* Így tehát egy 10 000 m³-es fakitermelés esetén az üzem 50 állandó munkavállalót feltétlenül tud alkalmazni.

Az állandó munkavállalókat úgy kell csoportosítani, hogy azokkal a gyérítési, tisztítási, legfontosabb véghasználati és fontosabb csemetekerti munkák, valamint az erdei félgyártmányok készítése elvégezhető legyen. Az egyéb munkáknál (főhasználat, erdőművelés) még szükséges munkaerőt legnagyobbrészt az állami gazdasági és termelőszövetkezeti vonalról kell biztosítani. Ezek a munkavállalók, tekintve, hogy szakképzettségük jóval alacsonyabb, mint az üzem állandó dolgozóié, nem alkalmasak arra, hogy erdőgazdaságilag olyan alapvetően fontos munkákat, mint a tisztítás, gyérítés, s a nagy szakképzettséget és gyakorlatot igénylő félgyártmányok készítését és az egyes csemetekerti munkákat elvégezzék.

Az állami gazdaságoknál, valamint termelőszövetkezeteknél a mezőgazdasági munkák szünetelése idején mutatkozó munkaerőfeleslegből az erdőgazdaságok munkaerőszükségletét megfelelő terv segítségével kell kielégíteni. Az erdőgazdaságoknak az egyes tervidőszakok elején meg kell állapodni, *szerződésileg*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

kell lekötni a szükséges munkaerőt. A szerződésben le kell kötni a munkábaállás és a munkából való kilépés időpontját.

Mind az állandó, mind az ideiglenes munkaerők foglalkoztatottságát az *erdőgazdasági kollektív szerződés* alapján kell megszervezni, melyre vonatkozóan a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1951. évi 7. sz. törvényerejű rendelete, a „Munka Törvénykönyve" intézkedik. (Megjelent Magyar Közlöny 1951 január 3-i számában.)

A munkafeltételek biztosítása

A kitűzött tervfeladat teljesítéséhez nem elégséges csak a munkaerő biztosítása. Szükséges az is, hogy a biztosított munkaerő a feladatot minél jobban, minél gyorsabban, minél nagyobb termelékenységgel és gazdaságosabban tudja elvégezni. Tudjuk jól, hogy a szocialista gazdaságban — tekintettel arra, hogy az árak és a bérek kötöttek — az önköltség csökkentésének módja a termelékenységnek minél nagyobb mérvű fokozása és a termeléshez szükséges anyaggal való takarékosság.

Hogy ezt elérhessük, a munkát megelőző szervezésnek *biztosítania kell a munkaerő-felhasználásnak legkedvezőbb körülményeit* és azt, hogy azok a Munka Törvénykönyvében foglaltaknak megfeleljenek. Az erre vonatkozó főbb tennivalók a következők:

1. A munkára vonatkozó kollektív szerződés ismertetése, munkafegyelem.
2. Munkásszállások építése.
3. Munkásétkeztetés biztosítása.
4. A dolgozók kulturális és politikai nevelésének megszervezése.
5. A munkahelyre való esetleges szállítás biztosítása.
6. Megfelelő szerszámok, ruhák stb. és azok karbantartásának biztosítása.

1. A Munka Törvénykönyve Végrehajtási Utasítása előírja, hogy a dolgozók a Munka Törvénykönyve alapján készült **kollektív szerződések** *szerint dolgozzanak.* Ugyancsak előírja, hogy a vállalat igazgatója és az üzemi bizottság köteles negyedévenként üzemi gyűlésen beszámolni a kollektív szerződésben az elmúlt negyedévre vállalt kötelezettség teljesítéséről a dolgozóknak. Ebből következik, hogy *a dolgozóknak előzőleg ismerni kell magát a kollektív szerződést.* Mulasztást követ el az az üzem- vagy brigádvezető, aki a munka megindulása előtt a kollektív szerződés munkára vonatkozó részét nem ismerteti.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

A munka rovására megy, ha a dolgozók nincsenek tisztában azzal, hogy végzett munkájuk után *milyen bér* illeti meg őket, a kollektív szerződésben biztosított *szabadságot* mikor és milyen ütemben vehetik ki és hogy munkájuk végzéséhez az üzemnek milyen támogatást kell adni (szerszámok, étkeztetés stb.).

Egyszóval *a munkavállalónak ismernie kell a vállalattal szembeni jogait és kötelességeit.*

A kollektív szerződés ismertetését általában üzemi gyűlés keretén belül a helyi párt és tömegszervezetek részvételével folytassuk le.

Nagy fontossággal bír a kollektív szerződés ismertetése a *munkafegyelem* megjavítása és megszilárdítása miatt is. A szocialista munkafegyelem önkéntes, de a dolgozók állama elvárja mindenkitől, hogy vállalt kötelezettségét legjobb tudása szerint teljesítse. Erélyesen fel kell lépni mindazokkal szemben, akik sorozatos fegyelmezetlenséggel veszélyeztetik az üzem tervének teljesítését. A munkafegyelem betartásáért az erdőgazdaság részéről elsősorban *az üzem és a gazdaság vezetője a felelős.* Ennek biztosítása érdekében *a gazdaság dolgozóinak fegyelmi hatósága a gazdaság vezetője.*

A munkavállalók részéről elsősorban a *munkacsapatok vezetői* a felelősek a munkafegyelem betartásáért. Az üzemi és helyi tömegszervezeteknek egyik fő feladata, hogy kiválasszák azokat a dolgozókat, akik példamutatásukkal, valamint szakmai és politikai felkészültségükkel egy munkacsapat vezetését el tudják végezni.

2. A tőkés gazdasági rendben nem volt szükséges *munkacsapatokat* szervezni, mert az állandó munkanélküliséggel fenyegetett munkás- és parasztttömegek kényszerítve voltak arra, hogy minél olcsóbb és minél rosszabb körülmények között növeljék a tőkések profitját. A szocializmus építésénél a legfőbb érték az ember! Természetes tehát, hogy minden dolgozónak biztosítani kell a lehető legjobb munkakörülményeket. Az erdőgazdaságban ezeknek a munkakörülményeknek a megvalósítása több-kevesebb beruházással jár, mivel ezekre a múltban nem fordítottak gondot. Kormányzatunk minden támogatást megad erre és a **munkásszállások** építésére, valamint berendezésére a megfelelő pénzösszeget az erdőgazdaság rendelkezésére bocsátja.

A munkásszállások építése mindenütt szükséges, ahol a dolgozók lakóhelye 4—5 km-nél távolabb van a munkahelytől. Ez vonatkozik mind a fakitermelési, mind erdőművelési, valamint a tisztítási munkákra. Nem várhatunk komoly termelékenység-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

emelkedést olyan munkavállalótól, akinek naponta 2—3 órát kell gyalogolnia sárban, havon és mikor a munkahelyre ér, előbb meg kell szárítsa átázott lábbelijét, hogy egyáltalán dolgozni tudjon.

A munkásszállásokat lehetőleg előre elkészített, összerakható faelemekből készítsük és csak olyan helyen építsünk kőbarakokat, ahol a munka huzamosabb végzése (6—7 év) ezt lehetővé teszi.

3. A jó és barátságos szállások mellett gondoskodni kell a munkavállalók megfelelő **étkeztetéséről.** A fakitermelési munka egyike a legnagyobb erőkifejtést megkövetelő fizikai munkáknak. A munka, főkép a fakitermelési munka — rossz időjárási viszonyok mellett, a szabadban történik. A kettő együttvéve megköveteli, hogy magas kalóriatartalmú ételeket biztosítsunk a dolgozók számára. Tudott dolog az, hogy az erdőgazdaság a gazdaság főága mellett kiegészítő, illetőleg melléküzemként elő tudja állítani mindazokat a termékeket, amelyekkel az erdőgazdasági munkavállalók étkeztetését jól és olcsón meg tudja oldani. Minden üzemnek arra kell törekednie, hogy az étkeztetéshez szükséges hús, zsír, liszttermékeket sajátmaga állítsa elő, mert ezeknek az üzem házikezelésében történő előállítása az üzem termelését nagymértékben olcsóbbítani fogja. A munka megkezdése előtt össze kell állítani az egész munkaidő tartamára a megfelelő étrendet minden egyes munkanapra. Pontosan ki kell számítani az étkeztetéshez szükséges anyagmennyiséget, úgyhogy a munka megindulásakor a brigádvezetőnek étkeztetési gondjai tulajdonképpen már ne legyenek, mert az előre elkészített étrend és a biztosított nyersanyag segítségével a szállás szakácsa minden különösebb nehézség nélkül az étkeztetést meg tudja oldani.

4. A dolgozók **kulturális** és **politikai nevelésének** megszervezése. Gondoskodni kell a dolgozók politikai és szakmai ismereteinek kifejlesztéséről. A munkásszállásokon meg kell szervezni a megfelelő politikai előadásokat és ki kell választani lehetőleg a brigádvezetők köréből azokat az előadókat, akik szakmai téren megfelelő előadásokkal segítik a dolgozókat munkájuk jobb elvégzésében.

A *szakmai oktatást* úgy kell megszervezni, hogy az előző tervidőszakban tapasztalt hibákra fel kell hívni a dolgozók figyelmét, ugyanakkor a szakmai oktatás keretén belül állandóan ismertetni kell a brigád tervfeladatait, a teljesítés állását, a minőségi és mennyiségi teljesítésben bekövetkezett hibákat.

Meg kell szervezni a munkásszállások részére a megfelelő

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

vándorkönyvtárat és biztosítani kell a szállásokon az olvasási lehetőséget.

A *politikai oktatás* megszervezésénél a helyi pártszervezet segítségét kell kikérni és előre biztosítani kell, hogy 2—3 hetenként a dolgozók komoly mértékű előadás keretében ismerhessék meg a kül- és belpolitikai eseményeket. Ezenkívül a munkacsapat bizalmijainak segítségével meg kell szervezni a napi sajtó rendszeres olvasását és megvitatását.

5. Sok helyen felmerülhet a dolgozóknak a **munkahelyre való szállításának** a kérdése. Eddig az erdőgazdaságban az volt a szokás, hogy a dolgozókat, függetlenül lakóhelyük távolságától, nem szállították ki a munkahelyre. Az erdőgazdasági kollektív szerződés sem veszi tekintetbe a munkahely távolságát a munkavállaló lakásától. Előfordulhat azonban és elő is fog fordulni, hogy az üzem állandó munkavállalói a munkahelyüktől 5 km-en belül laknak. Ebben az esetben gazdaságosabb a dolgozóknak a munkahelyre való szállítását és hazaszállítását megszervezni. Ez megszervezhető anélkül, hogy külön megterhelést jelentene az üzem részére, mert a munkába induló és munkából jövő üzemi fogat ezt a feladatot minden további nélkül el tudja látni. 2 km-en túli munkahely-távolság esetén a dolgozók munkateljesítménye szempontjából feltétlenül hasznos a munkahelyre való szállítás. Ez természetesen csak az üzem állandó fizikai munkásaival oldható meg, mert a leszerződtetett állami és termelőszövetkezeti dolgozókat mindenképpen jobb munkásszállásokon elhelyezni a munkahely közelében. A jelenleg és még a közeljövőben is az erdőgazdaságokban dolgozó egyénileg gazdálkodó parasztoknál ezt szintén meg kell oldani.

6. Az egyéni munkavállalók rohamos kiszorulása az erdőgazdaságból megköveteli, hogy az erdőgazdaság és üzem a munkavállalói részére biztosítsa a munka elvégzéséhez szükséges s az üzem tulajdonát képező jó **munkaeszközöket.** Ezek a munkaeszközök : tisztítások esetén : megfelelő védőöltözet, nyesőolló, kisbalta ; erdőművelésnél : megfelelő erdőművelési szerszámok ; fakitermelésnél : fakitermelési szerszámok és térdvédő biztosítása. A szerszámoknál igen nagy súlyt kell helyezni a szerszámok *karbantartására*, ezért vagy az üzem belső műhelyében, vagy pedig a munkásszállásnál megfelelő kéziműhelyt kell berendezni.

A munka folyamatosságának biztosítása érdekében a fakitermelési munkáknál a helyes szervezés megköveteli, hogy minden munkaeszközből lehetőleg két-három darab legyen. Az egyik élesítés alatt, a másik munkában. Enélkül a munka

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

folyamatossága nem biztosítható, mert a dolgozónak, ha sajátmaga élesíti a szerszámát, elég sok idejét elveszi, ami a munka termelékenységének rovására megy. Általában fakitermelésnél minden 20 munkavállalóra egy szerszámélesítő gazdaságosan kihasználható.

b) A MUNKASZERVEZET

Az erdőgazdaságban a felmerülő munkákat **brigádokban** és **munkacsapatokban** kell elvégezni.

A brigád az üzem legnagyobb létszámú, de szervezetileg legkisebb önálló egysége. Ha a brigád nagylétszámú, a brigádvezető nem tudja összefogni és nem tudja a tagok munkáját minden szempontból kielégítően megszervezni. Ezért a brigádon belül a munkák elvégzésére munkacsapatokat kell szervezni.

A munkacsapat kis létszámánál fogva fokozza a munka minőségének ellenőrzési lehetőségét és megszilárdítja a fegyelmet. Az erdőgazdasági munkák mindegyikénél fokozza a termelékenységet, a munkacsapatokban való munkavégzés.

A munkacsapatvezetőket az üzemvezetővel egyetértésben a brigádvezető jelöli ki. Ezek alá vannak rendelve a brigádvezető utasításának. A munkacsapatok összeállításánál gondosan ügyelni kell arra, hogy a munkacsapatok tagjai lehetőleg a kölcsönös ismeretség és barátság alapján legyenek összeválogatva, mely a kollektív munka elvégzését elősegíti.

Vizsgáljuk meg, hogy az egyes erdőgazdasági munkáknál hogyan kell a munkacsapatok szervezését elvégezni:

Csemetetermelés: a nagyüzemi csemetekertekben a munkacsapat tagjai állandó dolgozói az üzemnek, a kisüzemű csemetekertekben ideiglenesek. Egy-egy munkacsapat 6—10 főből áll. Az egy csemetekertben dolgozó munkacsapatok a brigádvezető-erdész vezetése mellett dolgoznak.

A csemetekert területét osszuk fel a munkacsapatok között (csak nagyüzemi csemetekertekben lehet), mely területen az összes elvégzendő munkát egy munkacsapat látja el. Munkacsapaton belül az egész tervidőszakra *egyénekig le kell bontani az elvégzendő feladatokat.* Ez lehetővé teszi, hogy a dolgozók megfigyeljék a számukra megművelésre kiosztott területen levő növények fejlődését és új termelési eljárásokat vezessenek be.

Erdősítés: ide soroljuk az összes ültetési, pótlási és kapálási munkát. A munkának kb. fele végezhető el állandó fizikai

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

munkavállalókkal. A munkacsapat 15—20 fő között legyen, de itt egy munkacsapaton belül szervezési szempontból kisebb egységeket alakítunk. Ezeknél a kisebb egységek szervezésénél a szakképzettséget és a rátermettséget kell figyelembe venni. Pl. gyomos régi vágásterület gödrös ültetése 2 éves erdei, vörös és lúcfenyővel, a munkacsapat létszáma 1 vezető és 14 fő :

Irtókapával tányérozás	4 fő
Ásóval gödörásás	4 „
Csemetehordás.	1 „
Csemetekiosztás	1 „
Ültetés	4 „
Összesen:	14 fő.

Az egyes munkacsapatok részére itt is ki kell jelölni az állandó munkaterületet, melyen a munkacsapat mind az ültetési, mind a későbbi kapálási és pótlási munkákat is elvégzi.

Csak így lehet a megeredési százalék szerinti premizálást végrehajtani és a dolgozók felelősségvállalását az elvégzett munkával kapcsolatban emelni.

Az erdőművelésnél lehetőség van rá, hogy több évre átadjuk a területet egy-egy állandó munkavállalókból összeállított munkacsapatnak. Ennek a megvalósítása felé kell az üzemekben haladni. A munkacsapat elvállalja, pl. hogy 5 év alatt egy bizonyos területet az előírásoknak megfelelően beerdősít, pótol és ápol úgy, hogy az engedélyezett költségkeretből megtakarítást fog elérni.

Fakitermelés és szállítás. A fakitermelésnél egy összefüggő vágásterületre szervezünk egy brigádot és ezen belül munkacsapatokat úgy, hogy egy-egy munkacsapat létszáma 3—5 fő legyen. A brigádot a brigádvezető-erdész vezeti, aki mellé 10 fűrészenként egy-egy hossztoló legyen beosztva abban az esetben, ha a hossztolás tő mellett történik. Az állandó munkavállalóknál arra kell törekedni, hogy legalább a munkacsapat vezetője oly képzettséggel rendelkezzék, hogy a hossztolási munkát a munkacsapat részére el tudja végezni.

A *tisztítási* munkáknál — csak állandó munkásokkal végezzük — a tisztítandó területet adjuk át a munkacsapatnak s a végzett munkáért az egész munkacsapat felelős. Így elérhető, hogy a tisztítási munkákat is lehessen premizálni. A tisztítási munkáknál egy-egy munkacsapat 6—10 főből álljon.

A *szállítási* munkáknál alkalmazott munkacsapatokat szintén az állandó munkavállalók közül szervezzük. Létszám

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

4—6 fő. A nagyobb rakodókon az összes elvégzendő munkát egy *szállítóbrigád* végezze, a rakodókezelő erdész irányítása mellett.

A munkacsapat szervezésének lényege tehát, hogy egy bizonyos munkakörben mindig ugyanazon dolgozókat alkalmazzuk és a munka teljes elvégzését egy munkacsapatra vagy nagyobb munka esetén brigádra bízzuk. A jó munkacsapatszervezés követelménye, hogy a munkák legnagyobb részét állandó munkavállalókkal végezzük el.

c) A FOLYAMATOS ELLENŐRZÉS BIZTOSÍTÁSA

A munka elvégzésének folyamatos ellenőrzését szintén a munka megkezdése előtt kell megszervezni. Vizsgáljuk meg, hogy ennek mik az előfeltételei.

Minden ellenőrzés alapfeltétele, hogy *az, aki ellenőrizni akar, tisztában legyen az általa ellenőrzött dolgozók feladataival.* Az erdőgazdasági üzemeknél az ellenőrzést elsősorban a brigádvezető, másodfokon az üzemvezető végzi. Ebből következik, hogy mind a brigádvezetőnek, mind az üzemvezetőnek tisztában kell lennie az elvégzendő feladatokkal. Az ellenőrzésnek ki kell terjednie a terv *mennyiségi* és *minőségi* teljesítésére. A mennyiségi munkateljesítés ellenőrzése a terv ismereténél többet nem követel meg. A minőségi ellenőrzés a tervfeladat ismeretén kívül komoly szakmai képesítést is megkövetel és így az üzemen belüli szervezéshez szorosan hozzátartozik a *szakmai oktatás kérdése.*

A minőség szempontjából az a követelmény, hogy az előállított termék megfeleljen a termékre érvényes szabvány előírásainak. A termékekre érvényes szabványelőírásokat a termelést vezető brigádvezetőnek ismernie kell, de emellett ismernie kell azt is, hogy a kérdéses terméket a közvetlen feldolgozó ipar hogyan dolgozza fel. Vonatkozik ez az erdőművelési és tisztítási munkák elvégzésére is, melyek ugyan szabványosítva nincsenek, de komoly szakmai felkészültséget követelnek meg attól a brigádvezetőtől, akinek a munkát le kell vezetnie. Ezeket az ismereteket a brigádvezetőknek állandóan gyarapítani kell részben a szakmai oktatás, részben tapasztalatcsere útján. Ezek az ismeretek alapfeltételei a helyes és jó ellenőrzésnek. Jó szakmai felkészültség nélkül nem lehet munkát ellenőrizni.

A folyamatos ellenőrzés lehetőségének megteremtése megkívánja továbbá, hogy a feladat megkezdése előtt pontosan kiválasszuk azokat a brigádvezetőhelyetteseket, vagy csoport-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

vezetőket, akik az egyes munkacsapatok közvetlen irányítását végzik és a brigádvezetőknek a termelés mennyisége és minősége tekintetében tett utasításainak végrehajtását a munkacsapaton belül ellenőrzik és azért felelősek. Ezzel biztosítható a legkisebb egységen belül is a *személyi felelősség elve.*

Feladat: Egy a kollektív szerződést ismertető üzemi értekezletnek a levezetése. A hozzászólások megszervezése a bérezés, a munkaidő és a munkafegyelem kérdésével kapcsolatban.

1000 m³ főhasználati, 200 m³ előhasználati és 100 m³ tisztítási fakitermelés, valamint 20 kh erdősítés és 10 kh kapálási munka megszervezése úgy, hogy a munka 70%-a állandó munkavállalókkal legyen végrehajtható. Készítsük el a munkák munkabrigád és munkacsapat tervét.

d) ANYAGELLÁTÁS SZERVEZÉSE

A termelői munkához szükséges anyagmennyiséget az erdőgazdaságok tervezik meg az üzemvezetők részvételével, az *anyaggazdálkodási tervben.* Az elkészített tervet le kell bontani üzemen belül a brigádokra.

Az erdőgazdasági anyagszükséglet legnagyobb részét az erdőművelési és csemetetermelési munkák igénylik. Ezeknek a munkáknak az anyagszükségletét viszont maga az üzem állítja elő, tehát csak belső szervezési kérdés, hogy a szükséges anyag megfelelő időben a munkahelyen legyen.

Üzemen belül gyakran előfordul, hogy a csemetekertkezelő már kiemelte a csemetéket a földből, s az erdősítés helye még nincs előkészítve a munkára. Az üzemvezetőnek a feladata, hogy az üzem által előállított és felhasználásra kerülő anyag mindig a megfelelő időpontban álljon az üzem rendelkezésére.

Az anyagszükséglet biztosítása is része a munkaszervezésnek. Semmiféle munkát nem lehet megkezdeni addig, míg a munkának minden feltétele, így az anyagszükséglet is biztosítva nincs. Az egyes munkákhoz szükséges anyagmennyiséget anyagnormák alapján állapítjuk meg. Az anyagnormák a legtöbb erdőgazdasági munkákra elkészültek, s az üzemeknek kötelessége, hogy úgy, amint a munkaerőfelhasználásnál munkanormák alapján, itt az anyagnormák alapján dolgozzék.

Az egyes munkacsapatokkal ismertetni kell, hogy az elvégzendő munkához milyen anyagmennyiséget lehet, vagy kell erdősítés esetén felhasználni.

Az erdősítést kivéve minden munkánál arra kell törekedni, hogy az előírt anyagnormákkal szemben megtakarítást érjünk el.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

e) AZ ENERGIAELLÁTÁS MEGSZERVEZÉSE

Az energiaellátás megszervezése ugyanolyan fontos az üzem életében, mint a fizikai munkavállalók munkájának szervezése. A kettőt egymástól elválasztani tulajdonképpen nem is lehet, mert a szocializmus építése elképzelhetetlen a technika nagymérvű alkalmazása nélkül.

Az energiaszükséglet fogalmába beletartozik mind a *fuvar-*, mind a *gépi* energiaszükséglet, de a kettőt a tervezésnél és szervezésnél külön kell választani. Az erdőgazdaságokban általában a fuvarerő felhasználása van túlsúlyban, mert a gépesítés az erdőgazdaságban — mivel ott korábban gépesített nagyüzemi termelés nem volt — nem is került előtérbe. Az erdőgazdasági munkák gépesítési foka igen alacsony és céltudatos, komoly munka szükséges ahhoz, hogy a gépesítést az erdőgazdaság olyan területein is bevezessük, ahol a gépeket eddig egyáltalán nem használták.

A munkaerőszükségletnél mutatkozó hiányt csak gépesítéssel tudjuk pótolni és ugyanakkor mind több munkaerő szabadul fel a fejlődő ipar számára. A gépesítéssel tudjuk az erdőgazdasági munkák idényszerűsége következtében előálló munkatorlódásokat is nagymértékben csökkenteni.

A különféle erdőgazdasági munkák gépesítési fokát és az elkövetkező 10 év folyamán elérendő gépesítési fokot az alábbi kimutatás tünteti fel :

	jelenlegi %	elérni kívánt %
Fatermelés	0,02	30
Hossztolás	0,05	70
Közelítés	6,8	40
Szállítás	51,7	80
Felterhelés	2,1	40
Csemetekerti vetés	13,2	60
Csemetekerti kapálás	14,9	80
Csemeteültetés	0,1	30

Ezekből a számokból világosan kitűnik, hogy milyen nagy utat kell megtenni az erdőgazdaságban a nagyüzemi termelés megvalósítása érdekében. Addig is, amíg az erdőgazdaságok a megfelelő gépesítési fokot el nem érik, helyes szervezéssel kell a meglevő fuvar- és gépi energiát a legjobban, a leggazdaságosabban a termelés szolgálatába állítani.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Az energiaellátás két csoportra oszlik :

1. Fuvarenergia,
2. Gépi energia.

Mindkettőre nézve egyformán tárgyalni kell :

a) Az energiaszükséglet-tervezést,
b) az energiaellátás forrásait,
c) az energia felhasználását és alkalmazását az egyes erdőgazdasági munkáknál.

a) **Az energiaszükséglet tervezése.** Az energiaszükséglet tervét a termelési számok alapján, negyedévi ütemezésben készítik el az erdőgazdaságok. Szükséges azonban, hogy az üzemre vonatkozó energiaszükséglet- tervszámokat a tervlebontás után havi ütemezésben is megtervezze az üzem és ezért fontos, hogy az energiaszükséglet tervezése való (reális) legyen ; ismerni kell :

1. A helyes termelési számokat.

2. Az energiát megfelelőképpen hasznosítható munkanapok számát.

A termelési számokat a favágatási, erdőművelési, csemetetermelési stb. tervek szolgáltatják. A ledolgozható munkanapok számát azonban csak rendszeresen vezetett nyilvántartás alapján lehet megállapítani, amely a napi időjárási viszonyok feljegyzésén kívül a fuvar-, vagy gépi energiával ledolgozható napok számát is tartalmazza. Ennek ismerete nélkül helyes tervet nem lehet készíteni az üzem részére. Az évenként általában ledolgozható napok számát 280-nal szoktuk számítani. Ez azonban országos átlag és számos üzemben a helyi adottságok olyanok, hogy a termelés lebonyolításához szükséges energiaszükségletet több vagy kevesebb nap alatt lehet vagy kell felhasználni. Nem mindegy az, hogy az átlaggal szemben egy-egy üzemben 220, vagy 300 munkanap áll rendelkezésre.

Az energiaszükségletet külön kell megtervezni az egyes erdőgazdasági művelési ágakra : a fatermelési, erdőművelési, csemetetermelési ágakra, részben az érvényben levő normák, részben az élenjáró dolgozók teljesítményei alapján. Az energiára vonatkozóan normák általában csak a gépi energiaszükséglet felhasználására vannak, de az egyik legnagyobb energiaszükségletet igénylő munkára, a faanyagszállításra vonatkozóan normák mindezideig nincsenek kidolgozva.

Az összes energiaszükséglet megállapítása után elkészítjük annak mérlegét, vagyis megállapítjuk, hogy a felmerülő szükségletekkel szemben milyen belső forrásokkal rendelkezünk, milyen fajta és mennyiségű energiát kell üzemen kívüli forrásokból biztosítanunk.

Az üzemen kívüli energiaszükségletre szintén tervet kell készíteni, mely tervben egyrészt a felhasználás időpontját, másrészt az energiát rendelkezésre bocsátó szervet tervezi meg az üzem. A terv azonban csak akkor válik valósággá, ha az egyes üzemek a külső energiaforrásokból biztosítandó energiaszükségletet *szerződésileg* biztosítják maguknak. A tervidőszak megindulásával már mind az üzemen belül, mind az üzemen kívül az energiának munkára készen felhasználható állapotban kell az üzem rendelkezésére állania. Hibás a szervezés akkor, ha a munka végrehajtásakor keressük azokat az energiaszolgáltató üzemeket, melyek részéről a felmerült szükséglet biztosítását várjuk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Az energiaszükséglet szervezése megkívánja azt is, hogy ismerjük azokat az általános irányelveket, amelyek segítségével az erdőgazdaság idényjellegű termelési folyamatait állandóbb jellegű termeléssé változtathatjuk.

Az energiaszükséglet negyedévi alakulását vizsgálva tapasztaljuk, hogy annak alakulását az erdőgazdasági faanyagszállítások, illetve ennek következményeképpen az értékesítések alakulása befolyásolja. Ez azonban csak a jelenlegi állapotra jellemző, mert az egyéb erdőgazdasági munkák (csemetekerti, erdőművelési stb.) megfelelő gépesítése után a szállítási és egyéb erdőgazdasági munkák kb. egyenlő energiaszükséglettel fognak bírni.

A jelenlegi helyzetből kiindulva vizsgáljuk meg az erdőgazdaságok faanyagszállításának eloszlását.

A faanyagszállítások idényszerűségére legjellemzőbb a faanyag-értékesítések alakulása, melynek havi változását a 4. sz. ábra tünteti fel.

Igen kifejező az értékesítési görbe alakulása, amely hűen tükrözi a munkában jelentkező idényszerűséget. Láthatjuk, hogy az értékesítés, vagyis az árunak a népgazdaság részére történő átadása teljes mértékben a külső körülmények befolyása alatt áll, melynek oka a saját gép- és főleg fuvarerőhiány.

Az erdőgazdaságok szállítási, illetve értékesítési „csúcsai" egybeesnek a mezőgazdasági munkák szüneteléséval, illetve csökkenésével. Kérdés most már az, hogy ki lehet-e küszöbölni a szállításokból az idényszerűséget, ha igen, mely eszközökkel és mi volna a szállítások, illetve értékesítések alakulásának helyes képe.

Az idényszerűséget ki lehet küszöbölni *nagyrészt* a szállításokból és *teljesen* az értékesítésből. Az eszköz, amellyel ezt el lehet érni, az üzem energiakészletének a növelése és a munkák helyes megszervezése.

Minden értékesítés, tehát az árunak a termelő gazdasági ágból a fogyasztó gazdasági ágba történő átadása csak akkor lehet zökkenőmentes és egyenletes, *ha a raktárból történik* a szállítás, vagyis az anyagot nem rögtön a „*fűrész alól*" szállítjuk a vasúti kocsiba, hanem először megfelelő raktárkészletet halmozunk fel.

Ki kell építeni az erdőgazdaságokban a megfelelő *közbenső és vasúti rakodókat*, ahonnan a faanyag saját fuvar- és gépierővel az *időjárási viszonyoktól függetlenül minden időben tovább szállítható*. Nézzük meg ennek lehetőségeit:

Az erdőgazdasági faanyagszállításokat 3 csoportba osztjuk:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

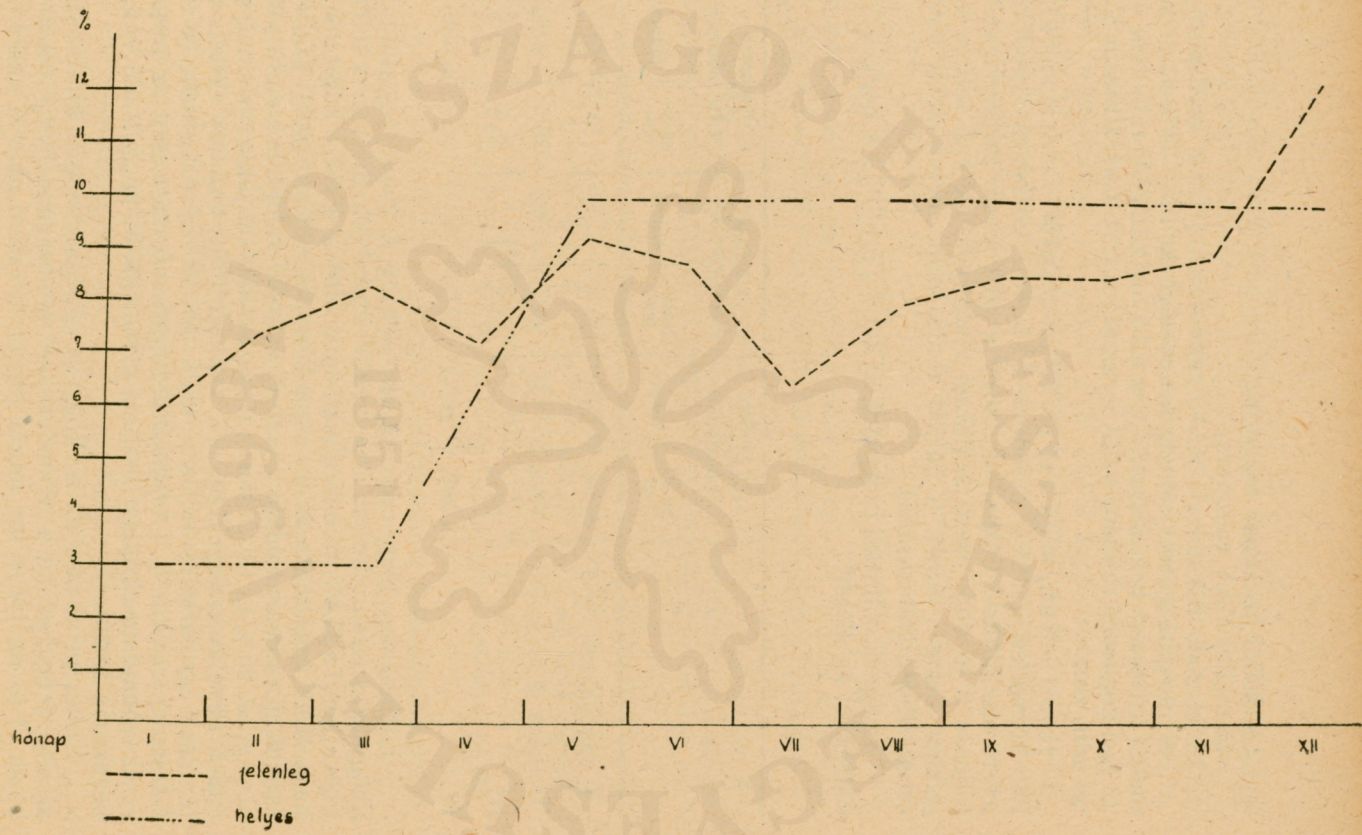

4. ábra. Az erdőgazdasági értékesítések havi százalékos alakulása

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

tő mellől közbenső rakodóra,
tő mellől MÁV rakodóra,
közbenső rakodóról MÁV rakodóra történő szállítások.

A megmozgatott anyagmennyiségnek kb. 33%-a a tő mellől közbenső rakodóra, 34%-a a tő mellől MÁV rakodóra és 33%-a közbenső rakodóról MÁV rakodóra történő szállításokból tevődik össze.

Ez azt jelenti, hogy a tő mellől elmozgatott faanyagnak kb. fele közvetlen a MÁV rakodóra s kb. fele közbenső rakodóra nyert leszállítást. Láthatjuk, hogy a szállítandó anyagféléknél teljesen a jó vagy rossz szállítási viszonyoknak van kitéve az erdőgazdaság s ennek a hatása mutatkozik legjobban a havi értékesítés ingadozásánál.

Az egyes szállítási csoportokon belül a szállítások negyedévi változása az alábbi :

5. *táblázat*

	Tő mellől közbenső rakodóra		Tő mellől MÁV rakodóra		Közbenső rakodóról MÁV rakodóra	
	jelenlegi	helyes	jelenlegi	helyes	jelenlegi	helyes
I. negyedév	25%	50%	25%	10%	17%	10%
II. ,, ...	28%	10%	28%	10%	26%	30%
III. ,, ...	24%	—	24%	—	25%	30%
IV. ,, ...	23%	20%	23%	—	32%	30%

Láthatjuk, hogy az egyes évnegyedekben ugyanúgy, ahogy éves viszonylatban a tő mellől elmozdított anyagnak felét közvetlenül a MÁV rakodóra szállítjuk, ami nem volna helytelen, ha a MÁV rakodókra az anyagot készletnövelés céljából szállítanánk. Ez nincs azonban így, mert a vasúti rakodókra szállított anyagnak 95%-át közvetlenül a vagonokba rakják az üzemek s ennek következményeképpen 4 napi szállítási akadály esetén a távolsági értékesítés teljesen leáll. Ennek következményei a *lökésszerű szállítások, a nagy szállítási csúcsok*, mert amit az üzem egyik hónapban elmulasztott, azt a másikban, ha „jó" idő van, be akarja hozni.

Ehhez járul még az is, hogy az erdőgazdaságok általában az első évnegyedben a tő mellett levő faanyagnak 35%-át szállítják el tő mellől és így mikor idegen fuvarerő hiánya miatt a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

tő mellől való elszállítás leáll, az egész szállítási tervben nagy kiesések keletkeznek.

A fenti táblázatban láthatjuk a helyes szállítási megoszlást is; megjegyezzük, hogy a közbenső rakodó lehet MÁV rakodón is, ha az nagyobb faanyagmennyiség tárolására alkalmas.

A szállítás helyes szervezése mellett az I. évnegyedben a *belső anyagmozgatásra*, tehát a *tő mellől közbenső rakodóra* és *tő mellől MÁV rakodóra kell helyezni a fősúlyt*. Arra kell törekedni, hogy az I. évnegyed végéig a tő mellett levő faanyagnak legalább 80%-a kerüljön el tő mellől. Ennek megfelelően viszont a távolsági forgalomba kerülő faanyag mennyisége csökken az I. évnegyedben. A II. évnegyed közepéig, általában május végéig minden faanyagot tő mellől ki kell közelíteni. Ezt nemcsak a szállítási munkák zavartalansága, hanem az erdőművelési munkák is megkívánják. Ezzel elérhető az, hogy a II. évnegyedtől kezdődően az üzem értékesítése egyenletes lesz és nem kell az idegen fuvarerő idényjellegű alkalmazhatóságára támaszkodnia.

A szállítás ilyen szervezése mellett az I. évnegyedben távolsági forgalomba az egész értékesítésre tervezett mennyiségnek kb. 10%-a kerül, viszont a többi évnegyedben egyenletesen kb. 30—30%.

A szállítások ütemezésénél vigyázni kell a *különböző fajválasztékokban a szállítási ütemezésre*. Nem lehet egyenletes a szállítás a tüzifa és az ipari fa vonalán. A főelv az kell legyen, hogy az I. félév az ipari fáé, a II. félév a tűzifáé. Ennek megfelelően az I. félév értékesítésének kb. 70%-át az ipari fa és csak 30%-át a tűzifa tegye ki, a II. félév faanyagértékesítése pedig ennek az ellenkezője legyen. (Lásd 5. sz. ábra.)

Az egyéb munkák energiaszükségletének felhasználásában az idényszerűséget kiküszöbölni ilyen mértékben nem lehet, mert az erdőültetési, csemetetermelési és erdőápolási munkák energiaszükségletét nem lehet egyenletessé tenni, de arra kell törekedni, hogy a faanyagszállításokra felhasznált energiamennyiséget úgy osszuk be, hogy ezen munkák energiaszükséglete is belső erőforrásból biztosítható legyen.

Fentiek előrebocsátásával nézzük meg azokra a munkákra vonatkozóan, amelyekre normák nem állanak rendelkezésünkre, *hogyan számítjuk ki az energiaszükségletet?*

A faanyagszállítási munkákra nincsenek normáink. Az energiaszükségletet az egy nap alatt teljesíthető járatok száma, valamint az egy-egy járat (forduló) alatt leszállítható faanyag mennyisége határozza meg. Nézzünk erre egy gyakorlati példát:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

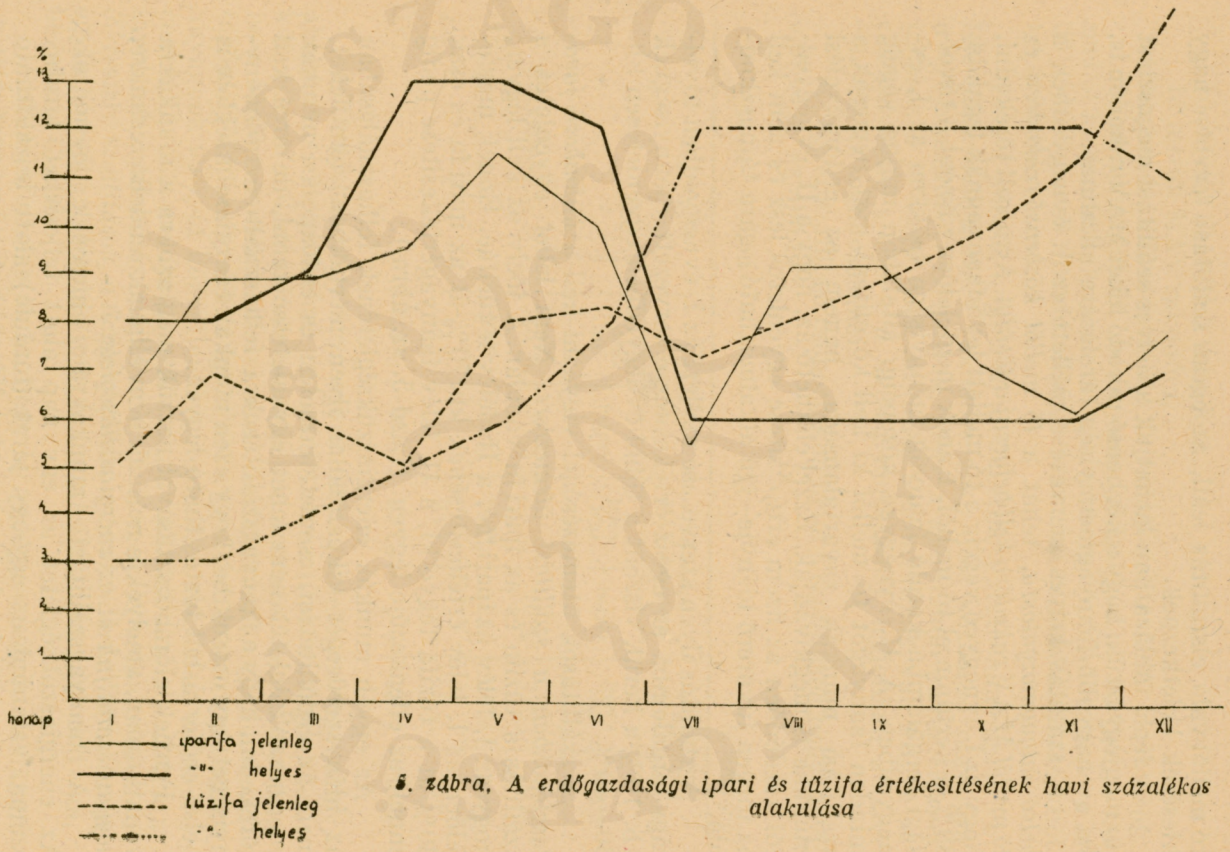

5. ábra. A erdőgazdasági ipari és tűzifa értékesítésének havi százalékos alakulása

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Szállítási útvonal: u — 5 km.

Szállítóeszköz (lófogat) átlagsebessége percenként: v = = 60 m.

Rakodási idő és várakozási idő: t = 40 perc.

A napi munkaidő: T = 10 óra.

A járatok száma: j = ?

$$j = \frac{\text{a munkaidő alatt megtehető út}}{\text{szállítási út + rakodási idővel arányos veszteség}} =$$

$$= \frac{T \cdot v}{2 \cdot u + t \cdot v} = \frac{10 \cdot 60 \cdot 60}{2 \cdot 5000 + 40 \cdot 60} = 2{,}9.$$

A példákban felvázolt adottságok mellett egy lófogat naponta 2,9-szer tud a szállítási útvonalon megfordulni. Ha tehát a járatok számát megszorozzuk a felterhelhető köbméterek számával, megkapjuk az egy nap alatt leszállítható faanyag mennyiségét. A számítást ugyanennek a képletnek segítségével bármely más szállítóeszközre nézve is elvégezhetjük a megfelelő adatok helyettesítésével.

A lófogati szállításra vonatkozóan egy gyakorlati táblázatot közlünk, amelynek adatai a példában megadott eljárás szerint lettek kidolgozva.

A szállítások tervezésénél — akár gépi, akár fuvarerőről van szó — nagyfontosságú a *rakodás megszervezése*. Minél rövidebb a rakodási idő, annál többször lehet egy bizonyos szállítási útvonalon megfordulni. Az erdőgazdasági szállításoknál a fuvar- és gépi energiakihasználás sohasem lesz olyan jó, mint a szállító vállalatoké, mert visszfuvart csak kiveteles esetekben lehet a jármű részére biztosítani. *Az üres járat és a várakozási idő kb. 70%-át teszi ki* a munkaidőnek, láthatjuk tehát, hogy milyen fontos a rakodási idő csökkentése.

Az energiatervezéssel egyidőben biztosítanunk kell a munkaerőszükséglet terveiben azokat a segédmunkaerőket, rakodómunkásokat, gépkezelőket, rakodókezelőket stb, akiknek segítségével az energiakihasználást megjavíthatjuk, s a rendelkezésünkre álló energiamennyiség teljesítményét nagymértékben emelhetjük.

A tervezésnél kell eldönteni azt is, hogy milyen mértékben használjunk gépi és milyen mértékben fuvarerőt.

Általában 6 km-en túl fogaterővel szállítani nem gazdaságos. 6 km-entúli távolságnál tehát feltétlenül *gépi energiát* alkalmazunk. A kisebb távolságoknál a gépesítés foka és a helyi adottságok döntik el, hogy melyik *szállítóeszközt* vegyük igénybe.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

6. *táblázat*

Szer- és kész tüzifa szállítása nyáron, közepes minőségű erdei úton, kétlovas szekérrel.*

Tételszám	A szállítás úthossza: u	100 tm³ szerfa vagy 100 ürm. tüzifa szállítási időszükséglete nyáron, közepes minőségű erdei uton, kétlovas,																			
		1.5	2	2.5	3	3.5	4	4.5	5	5.5	6	1.5	2	2.5	3	3.5	4	4.5	5	5.5	6
		tm³, ill. ürm. fával megterhelt szekéren																			
		külön rakodómunkások és szekérváltás nélkül										külön rakodómunkásokkal és szekérváltással									
	km	10 munkaórás napokban: i_t, $i_ü$																			
1	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	2	1	1	1	1	1	1	1
2	0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	2	2	1	1	1	1	1	1
3	0,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	3	2	2	2	1	1	1	1
4	0,7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	4	3	3	2	2	2	2	1	1
5	1,0	11	8	8	7	6	5	4	4	4	4	6	5	4	3	3	2	2	2	2	2
6	1,4	13	10	8	7	6	6	6	5	5	4	7	6	4	4	3	3	2	2	2	2
7	1,6	13	10	10	8	7	6	6	5	5	4	8	7	5	4	4	3	3	3	2	2
8	2,0	17	13	10	8	7	6	6	5	5	5	10	7	6	5	4	4	3	3	3	2
9	2,5	17	13	10	8	7	7	7	7	6	6	11	8	7	6	5	4	4	3	3	3
10	3,0	17	16	10	10	10	8	7	7	6	6	13	10	8	7	6	5	4	4	4	3
11	4,0	22	17	13	11	10	8	7	7	7	7	17	13	10	8	7	6	6	5	5	4
12	5,0	22	17	17	17	14	13	11	10	9	8	22	17	13	11	10	8	7	7	6	6
13	6,0	22	17	17	17	14	13	11	10	9	22	22	17	13	11	10	8	7	7	6	6
14	8,0	33	25	20	17	14	13	11	11	11	11	33	25	20	17	14	13	11	10	9	8
15	10,0	44	33	27	22	19	17	15	13	12	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	12—15	67	50	40	33	29	25	22	20	18	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

*Försternek Hilscher módosította adatai, Vm. 136. o.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Az energiaforrások

A megtervezett energiaszükségletet üzemen belüli és üzemen kívüli energiaforrásokból biztosíthatjuk. Ezek a következők :

erdőgazdasági fuvargazdaságok	erdőgazd. géptelepek munkagépei
állami mezőgazdaságok fuvarenergiája	állami mezőgazdaságok munkagépei
dolgozó parasztok fuvarenergiája	Teherfuvar Vállalat munkagépei

Az energiaforrások közül fontossági sorrendben az *erdőgazdasági fuvargazdaságok* és az *erdőgazdasági géptelepek* munkagépei állanak az első helyen.

Erdőgazdasági fuvargazdaságok

Szerepük, hogy az erdőgazdaságban előforduló és fuvaererőt igénylő munkákat elvégezzék. Az erdőgazdaság jelenlegi felépítése mellett a fuvarerő igény van túlsúlyban, s mindaddig így lesz, amíg a megfelelő gépesítési fokot az erdőgazdaságok el nem érik. A gépesítés mellett azonban még mindig szükség lesz fuvarerőre, mert azt teljesen kiküszöbölni az erdőgazdasági munkáknál nem lehet.

A fuvargazdaságok szervezésénél az elvégzendő munkához mérten a *súlypontos munkahelyek közelében* kell a fuvargazdaságokat megszervezni és elhelyezni. Lehetőleg csak egy üzem szükségletét elégítse ki és teljesen illeszkedjen bele az üzem szervezetébe. Munkáját mindenkor az üzemvezető irányítsa. Ez nem zárja ki azonban azt, hogy több üzem fuvargazdasága egy telephelyen legyen elhelyezve.

A fuvargazdaságot nem lehet megszervezni úgy, hogy az erdőgazdaságban felmerülő minden szükségletet kielégítsen, mert fuvarenergiaszükséglet tekintetében is vannak olyan időszakok, amelyekben a szükségletet csakis külső erőforrásokból vett fuvarenergiával lehet kielégíteni. *Általában minden kitermelt 500 m³ faanyag és az ezzel járó erdőgazdasági munkák, tehát mind a szállítási, mind az erdőművelési munkák egy fogaterő állandó tartását lehetővé és szükségessé teszik.*

A fuvargazdaságot a domb- és síkvidéki gazdaságok jobban ki tudják használni, mert ezek a gazdaságok az erdőápolási munkáknak nagy részét szintén el tudják végezni a fuvargazdaságok segítségével.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Ide tartoznak azok a gépek, amelyeket egy üzem nem tud gazdaságosan kihasználni és így szükségessé válik, hogy ezeket a gépeket egy központi szerv irányítsa a többi üzem szükségletének kielégítésére. A munkagépek legnagyobb részét az erdőgazdasági vasutak és a teherautók teszik ki. Fő hiányosság az üzemek és az erdőgazdasági géptelepek munkájában, hogy nincsen kellőképpen összehangolva a géptelepek és az üzemek munkája. Mivel a géptelepek energiáját több üzem veszi igénybe, az egyes üzemnek az energiaszükségletét már a tervidőszak megindulása előtt a géptelepekkel le kell kötni. Csak így kerülhető el az egyes időszakokban felmerülő munkatorlódás és más időszakokban pedig a gépek kihasználatlansága.

A kisebb gépek és munkaeszközök az üzem saját kezelésében vannak és azok felhasználásáról a terveknek megfelelően az üzem saját hatáskörében gondoskodik. Ilyen gépek : a csemetekerti vető-, ültető- és kapálógépek, az erdőápolási munkát elvégző gépi eszközök stb.

Az üzem a belső energiaforrásait meghaladó fuvarerőszükségletet legnagyobbrészt a dolgozó parasztok fuvarerejéből tudja kielégíteni. Az üzemeknek arra kell törekedniök, hogy a felmerülő szükségletet lehetőleg a mindjobban erősödő szocialista szektorból, tehát az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek fuvargazdaságaiból elégítsék ki.

Az idegen gépi erőt a Teherfuvar Vállalat útján lehet biztosítani, s erdőgazdaságaink, valamint az üzemek előszeretettel veszik igénybe a vállalatot, sokszor saját belső gépi energiateljesítőképességük rovására is. Arra kell törekedni, hogy az üzemek meglevő gépi berendezéseiket teljes mértékben kihasználják és nem szabad kényelmi okokból — ha nem feltétlenül szükséges — idegen vállalatok munkáját igénybe venni.

Az energia felhasználása

A rendelkezésre álló gépi energiát mindig a gazdaságosság szem előtt tartásával használjuk fel. Az erre irányuló szervezésnek figyelemmel kell lenni :

1. A munkalehetőség és a
2. megfelelő ellenőrzés biztosítására.

Igen gyakran előfordul, hogy a szállításokhoz igényelt gépkocsik nem tudnak munkát végezni azért, mert megfelelő mennyiségű faanyag nincs leközelítve a rakodóra. Mind a gép-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

kocsiknál, mind a rakodómunkásoknál sok a várakozási idő, tehát a kihasználatlan teljesítőképesség és a magas szállítási költség jellemzi az ilyen munkát.

Az üzemeknek tehát, mielőtt gépi energiát igényelnek, minden esetben meg kell győződniök arról, hogy megvan-e a munka elvégzésének minden feltétele.

Nézzük meg közelebbről, hogy az egyes erdőgazdasági munkáknál milyen munka- és gépi eszközöket tudunk felhasználni és a megtervezett és biztosított energia felhasználása milyen előkészítő munkát igényel még.

Csemetetermelés

A csemetetermelés gépesítése az üzemeknek egyik fontos feladata. A gépesítés nagymértékben végrehajtható egyszerű, tehát a helyi ipari vállalatok által elkészíthető gépek és munkaeszközök segítségével. A munkaeszközöket mindenütt, de a munkagépeket tulajdonképpen csak a nagyüzemileg kezelt csemetekertekben lehet felhasználni.

A felhasználandó gépek szerint ötféle munkafolyamatot különböztetünk meg:

1. talajművelés, 2. vetés, 3. ápolás, 4. kiemelés és 5. szállítás.

A vonóerő lehet lóerő, vagy pedig kis, csemetekerti munkák végzésére alkalmas traktor.

1. A *talajműveléshez* ekét, kultivátort, hengert, simítót stb. alkalmazunk, míg a munkaeszközök a kéziásó, kapa, gereblye stb.

2. A *vetéshez* a megfelelően átalakított vetőgép mellett a vetőtölcsért, vetővályút, vetőüveget, vetőzsinórt, a Fekete-féle tolókás magvetőt, a Sípos-féle vetőgépet stb. szokás használni.

A gépek alkalmazása nincs és nem is lehet a terület nagyságához kötve. A gépek alkalmazása csak a megfelelő sortávolságra történő vetést és a kevésszámú csemetefaj nevelését kívánja meg. Ha ez megvan, akkor a vetéshez, akár 1 kat. hold nagyságú területen is megfelelőképpen tudjuk használni a gépi eszközöket.

3. Az *ápolás*. A kapálás kézi eszközei a kapa, gereblye, sündisznó, porhanyító köröm, Wolf-féle kézi gyomláló, K-3, K-5 szovjet mintájú liliputi kultivátorok, csuklós, kengyeles húzó- és tolókapák, kerekes kézi toló planetkapa, csillagos talajfelszínlazító és húzókapa stb.

Lóvontatású a Marton-féle lókapa, gépek: a Szot 1. és a Szot 3. mintájú szovjet gépek, valamint a hazai „Fürge" I.—II. rotációs kapák.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

A „Fürge" használhatóságáról a legkülönbözőbb vélemények alakultak ki. Általában *a jól kezelt*, állandóan kapált, nem gazos területeken *jól használható*. A géppel való csemetekert-ápolásnak egyik előfeltétele, hogy ne várjuk meg soha, míg a csemeteközök elgyomosodnak, hanem minél gyakrabban kapáljuk meg azokat, mert a gyomnélküli talaj felszíni porhanyítása mind a csemetenevelés, mind a gép kihasználása szempontjából feltétlenül előnyös. Téves felfogás az, hogy a gépi erővel általában csak a terület 60%-át lehet megművelni, mert a csemetesorok csak kézzel művelhetők meg. Ha a talaj felszíni porhanyítását elég sűrűn végezzük, nem lesz szükség a sorok közti kézikapálásra sem.

A csemetekertek *öntözését* a vándorcsemetekertekben, vagy egészen kicsi üzemi csemetekertekben kézierővel, egyéb helyen megfelelő öntöző berendezés segítségével vagy csatornaárkok, csővezeték, gépi szivattyúberendezés segítségével oldhatjuk meg.

A csemeték védelmét megfelelő árnyékoló berendezésekkel, porzó- és permetezőgépek segítségével végezzük el.

4—5. A *kiemelésnél* és *szállításnál* kertészású, kéziású, lóvontatású kiemelőgépként a Gavra-féle és a Török-féle eke, míg gépvontatású csemetekiemelésnél a Szovjet U.2. traktorvontatással „Batajszky" és VP-2. traktorvontatású csemetekiemelő eke, valamint a hazai gyártmányú „Varga-Keresztesi"-féle csemetekiemelő eke szolgál.

A csemetekiemelő ekék átlagos napi teljesítménye egy millió darab körül mozog.

A csemetekertek gépi eszközeit mindig az üzemhez kell beosztani; semmiképpen nem tartozhatnak a csemetekerti munka- és gépi eszközök az erdőgazdasági géptelepekhez. A meglevő gépi eszközöket lehetőleg úgy igyekezzünk kihasználni, hogy a csemetekerteket összpontosítva egy-egy csemetekerti üzemegységet szervezve használjuk ki azokat.

Erdőművelés

Az erdőművelési munkák gépesítési foka a csemetekerti munkák gépesítésénél is jóval alacsonyabb. A munka legnagyobb részét fizikai munkavállalók végzik el és a II. évnegyedben a felmerülő munkaerőszükséglet legnagyobb részét teszik ki. Szükséges, hogy az üzemek helyes szervezéssel, a meglevő gépi eszközök megfelelő kihasználásával elsősorban az *erdőápolási (kapálási)* munkákat ne kézierővel, hanem lófogatú, vagy traktorvontatású *kultivátorokkal* végezzék. A munka eszközei és gépei itt is ugyanazok, mint a csemetetermelésnél. Ki kell itt emelnünk a *szovjet mintájú csemeteültető gépeket*, amelyek hazánk-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ban eddig még csak kismértékben vannak elterjedve és csak 1952-ben kerülnek az ország fásitási munkáinál nagyobb mértékben alkalmazásra. Igen jó munkát végeznek, de csak előzetesen megművelt talajon.

A csemeteültető gépek általában nem tartozhatnak egy üzem hatáskörébe, mert azok teljesítőképességét egy üzem teljesen kihasználni nem tudja. Nagyfontosságú, hogy a gépek alkalmazásánál a szomszédos üzemek és a géptelep a munkát megfelelően összehangolja úgy, hogy a rendelkezésre álló ültetési időszakban a munkát el lehessen végezni több üzemben is.

Az *ápolás* munka- és gépi eszközei, úgy mint a csemetekerti munkaeszközök és gépek, közvetlenül az üzemhez tartoznak és azok felhasználásáról és időbeli alkalmazásáról az üzemvezetők valamint a brigádvezetők gondoskodnak.

A fakitermelés és szállítás

A fakitermelés és a faanyagszállítás munka- és gépi eszközei a döntő fejsze, gallyazó fejsze, hasító fejsze, döntő fűrész, motoros fűrész, villanyfűrész, csörlős közelítő, vontató traktor, teherautó, fel- és leterhelő daruk stb.

A *kitermelési munka* az erdőgazdaságban gyakorlatilag gépesítve nincsen. Az egyes erdőgazdaságoknál levő *motoros láncfűrészek* régi típusúak, nehezen kezelhetők és nem felelnek meg a célnak. Jó eredménnyel lehet alkalmazni a nálunk még csak mintapéldányként levő 6 kg súlyú szovjet *villanyfűrészt*, melyet egy ember könnyen kezel és könnyen hordoz. Ezeknek a villanyfűrészeknek a beszerzése folyamatban van. Mind a motoros, mind a villanyfűrészeknek az alkalmazása megkívánja azt, hogy ezeket a gépeket súlypontos termelési helyeken használjuk fel. Nem lehet ugyanis kihasználni teljesítőképességüket gyérítéseknél vagy olyan kis termeléseknél, ahol a munkahelyet gyakran változtatni kell. A munkahely közelében kis szerelőműhelyt is fel kell állítani, hogy a láncélesítéseket és az esetleges kisebb hibákat ki lehessen javítani.

Egy motorfűrészt alkalmazni sohasem szabad, mert elég gyakran előfordul láncszakadás, kisebb-nagyobb motorhiba. Ez megköveteli, hogy egy tartalékfűrész mindig rendelkezésre álljon és addig, amíg egyiken a szükséges javítást végzik, a másikkal a munkát folytatni lehessen. A régi típusú motorfűrészeket nagy súlyuk miatt (50—60 kg) a kitermelési munkáknál nem lehet gazdaságosan alkalmazni.

A faanyag hossztolását vagy a kitermelés helyén, vagy pedig rakodóra közelítve végezhetjük el.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Az előző esetben minden termelési helyre külön hossztoló szükséges, az utóbbinál egy központi telepen egy szakember el tudja ezt a munkát végezni.

Szakkádereink nevelésével ez a szempont veszít az értékéből, és csakis a gazdaságosság döntheti el, hogy hol, melyik módszert alkalmazzuk.

Ha egy központi telepre közelítjük az anyagot, megfelelő rakodóról kell gondoskodni. A hossztolási munkához elég nagy hely kell (1 m^3 faanyagra kb. 6 m^2 rakterületet kell biztosítani) és emellett biztosítani kell a zavartalan szállítást, valamint az elhossztolt darabok megfelelő máglyázását. Ha ez nem biztosítható, a termelés helyén kell a hossztolást végezni.

A kitermelt anyagot különböző szállítóeszközök segítségével szállítjuk a közbenső vagy a MÁV rakodókra. Ügyelni kell arra, hogy az anyagmozgatásnak minden mozzanatát megfelelően *okmányoljuk*. A szállítás megindulása előtt gondoskodnunk kell a szállítójegyekről, vasúti kocsiba való rakásnál a megfelelő méretjegyzékekről és a szállítást mind az útvonalon, mind fel- és leterhelésnél ellenőrző dolgozókról.

A szállítások megindulása előtt gondoskodnunk kell a szállítási útvonal karbantartásáról, a rakterületek biztosításáról.

Útkarbantartás

Az erdőgazdasági utakat nem alkalomszerűen — az egyes szállítások előtt — hanem rendszeresen egész éven át karban kell tartani. A szállításokat úgy kell megterveznünk, hogy a rossz útviszonyok mellett az üzemnek szállításai általában ne legyenek. A felázott talajon erőszakolt szállítások a későbbi szállítási munkákat is hátráltatják.

Gondoskodni kell az utak megfelelő szélességéről, vagy megfelelő kitérőkről, ha az utat szélesíteni nem lehet. Ilyenkor a szállítási útvonal hosszában a közlekedést irányító munkaerőket kell felállítanunk. Az üzemeknek arra kell törekedniök, hogy az üzem súlypontos részét egy kövezett út kösse össze a különböző forgalmi útvonalakkal.

Rakterületbiztosítás

Az egyenletes szállítás biztosítása megkívánja, hogy az anyagnak nagyrészét hosszabb, rövidebb ideig *rakodókon* tároljuk. Megkülönböztetünk *közbenső és MÁV rakodókat*. A rakodókat úgy telepítsük, hogy azokról az anyag az időjárási viszonyoktól függetlenül elszállítható legyen. Vigyázni kell,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

hogy a rakodók inkább nagyobbak legyenek, mint kisebbek, mert csak így lehet az odakerülő faanyagot fafaj, minőség, felhasználás szerint megfelelőképpen tárolni. Közbenső rakodókra csak abban az esetben van szükség, ha a MÁV rakodó a termelés helyétől messze van, vagy ha a MÁV rakodó kapacitása miatt a tő mellől lehozott anyagot ott tárolni nem lehet. Ha a termelés helyétől a MÁV állomás nincs messze, célszerű a MÁV állomás közvetlen közelében berendezni a rakodót, ahonnan a faanyagot repülő vágányok és lórék segítségével bármikor a MÁV rakodókra lehet szállítani. Így járjunk el abban az esetben, ha a MÁV rakodó a termelés helyétől 6 km-nél nincsen távolabb. 6 km-nél nagyobb távolságnál a fogaterő alkalmazása már nem gazdaságos, s így a tő mellől megmozgatott anyagot egyszer mindenképpen le kell rakni.

6—10 km-es fuvarozási távolságnál a közbenső rakodót 2—4 km körül rendezzük be, mert a fogaterőnek a teljesítménye ezen távolság között igen jól kihasználható, a fennmaradó távolsággal pedig a gépierő teljesítmény használható jól ki.

A rakodók kiképzésénél lehetőleg ú. n. *magas rakodót* építsünk, amelyeknél a rakodó síkja magasabban van, mint a szállítási út, amelyen a szállítóeszközök közlekednek. Ez lehetővé teszi, hogy a szállítóeszközök rakfelülete a rakodóval egy síkban legyen és így különösen a rönkrakodásnál a rönkanyagot nem kell felemelni, hanem egyszerűen át lehet gurítani a rakodóról a szállítóeszközre.

A fuvar- és gépi energia megfelelő kihasználása

A szállításnál a teljesítmény emelése elsősorban *a várakozási idő lecsökkentése* útján érhető el. A várakozási időnek legnagyobb részét a fel- és leterhelési munkák foglalják magukban. Tehát arra kell törekednünk, hogy ezeket a munkákat a lehető legkisebb időre korlátozzuk. Ennek megoldása az, hogy a szállításoknál alkalmazott teherautókat általában *3 pótkocsival* alkalmazzuk, amelyek közül egy úton van, másik kettőnél a fel- és leterhelési munkák folynak. Ilyen beosztás mellett nem kell a rakodó munkásokat a teherautóval utaztatni, mert mind a felterhelésnél, mind a leterhelésnél állandóan egy egész munkanap alatt foglalkoztatott dolgozók vannak.

A felterheléshez oly számú munkaerőt alkalmazunk, amely a pótkocsit meg tudja rakni azon idő alatt, amíg a gépkocsi a szállítási útvonalon egyszer megfordul. A jó kihasználás érdekében a szállításokat ne egy, hanem *több gépkocsival* végezzük.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

A legnagyobb teljesítmény érhető el az erdőgazdaságnál levő 10 tonnás vontatók segítségével, mert ezeknél ilyen rakodási rendszer mellett nem kell várni arra — mint a teherautóknál — hogy magát a vonóerőt is megrakják faanyaggal. Ilyen váltott rendszerű rakodás leggazdaságosabban 6—8 km hosszú útvonalon használható ki.

A PÉNZÜGYI HITEL BIZTOSÍTÁSA

Mindenkitől képessége szerint, mindenkinek munkája után. Ez a szocialista elosztásnak az elve. Ebből következik, hogy a végzett munka után mindenkinek *azonnal, késedelem nélkül ki kell fizetni a munkája után járó bért.* Az üzem tervei, a termelési számok alapján biztosítják az üzem részére a megfelelő pénzügyi fedezetet is. A megfelelő pénzösszegnek a dolgozókhoz időben való eljuttatása szervezési kérdés.

A munka beindítása előtt el kell dönteni, hogy a különböző munkáknál milyen időközökben vesszük át a dolgozóktól a teljesített feladatot (fakitermelésnél a kitermelt és felkészített faanyagot, tisztításnál a kitisztított területet, erdősítésnél a beerdősített területet stb.). A meghatározott elszámolási időszakon kívül munkát átvenni nem szabad, mert csak így lehet az üzem zavartalan munkáját biztosítani.

Ugyancsak előre meg kell határozni a *bérfizetés időpontját és helyét,* s a meghatározott időponton kívül bérfizetést senki részére nem eszközlünk.

A fakitermelési, erdőművelési és csemetetermelési munkáknál — ha nem nagyon kis munkáról van szó — *kéthetenként* vegyük át a dolgozóktól a munkát, míg faanyagszállítások esetén *hetenként* ejtsük meg az elszámolást.

A faanyagszállításoknál fontos a *minél rövidebb elszámolási időszak,* mivel csak így tudjuk az anyagmozgást megnyugtatóan okmányolni. Hosszabb elszámolási időszak esetén gyakran előfordul, hogy a faanyagot az erdőgazdaság már rég elszállította, a faanyagért járó pénzkövetelést a vevő már ki is egyenlítette és a fuvarosok a munkájuk után járó bért még mindig nem kapták meg.

A pénzügyi hitel biztosításához szükséges a fentieken kívül a termelési folyamatnak teljes leszámolása, melyre vonatkozóan a nyilvántartási részben fogunk bővebben kitérni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

AZ ERDŐGAZDASÁGOK ÁLTALÁNOS HAVI TEENDŐI

Az eddigieket összefoglalva egy általános érvényű havi összeállítást közlünk az erdőgazdaság fontosabb teendőiről. Ezek az egyes üzemekben a helyi adottságoknak megfelelően változnak, de nagyjából mindenütt hasonlóak.

Január

Fakitermelés: A főhasználati termelések javában folynak, az előhasználati termelések azon része, melyből jó ipari fa nyerhető, szintén folyamatban van. Tisztítások nincsenek, a felnyeséseket ilyenkor végezzük.

Faanyagszállítás: A közelítések nagy ütemben folynak. A távolsági értékesítésre történő szállítások csak oly mértékben, hogy a kitermelt faanyagnak 60—80%-a tő mellől leközelíthető legyen. A rakodók előkészítése a szállítások fogadására teljesen befejezést nyert. A szállítást a hónap első felében fokozott ütemben kell végezni, mert a hónap második felében beköszöntő hófúvásos időjárás a szállítást nagymértékben akadályozza. Útkarbantartást állandóan végezzünk.

Erdősítés Az őszi erdősítési idény munkáját leszámoljuk mind mennyiségileg, mind pénzügyileg, s elkészítjük a tavaszi erdősítési tervet. A tavaszi erdősítésekhez szükséges szerszámokat rendbehozzuk, az esetleges hiányokat pótoljuk.

Csemetekert: A kerítéseket felülvizsgáljuk, a hézagokat pótoljuk, a trágyát széthordjuk, a szerszámokat kijavítjuk és pótoljuk.

A magtárban: Tobozokat még gyűjthetünk luc-, vörös-, erdei, feketefenyőről, továbbá kőris, gyertyán és égermagot, akáchüvelyeket. A magkészletekből csiráztatási próbákat veszünk, a kunyhóban telelt makkot megvizsgáljuk, esetleg átforgatjuk. A magpergetőkben folytatjuk a pergetést, a magvakat tisztítjuk, szárnytalanítjuk. Nagy hidegben a fagy ellen védjük a magkészletet.

Február

Fakitermelés: Főhasználati termelés folyik, előhasználati termelések befejeződnek, tisztítások nincsenek, felnyesések befejeződnek. A fagyártmányok termelése erősen fokozódik.

Faanyagszállítás: Januárhoz hasonló ütemben folyik. A szál-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

lításoknál és közelítéseknél figyelemmel kell lenni arra, hogy a fülledékeny anyagokat helyezzük a rakodókon az elsősorban kiürítésre kerülő részekre. Az éger és nyír ipari faanyag szállítása a kitermelés után azonnal megtörténik.

Erdősítés: Az ültetőgödröket előre kiásattatjuk, laza talajon, enyhe időben ültethetünk csemetét is. Az erdősítési munkákhoz szükséges barakkokat rendbehozzuk.

Csemetekert: Enyhe vidéken megkezdhetjük a tavaszi talajmunkát: felszíni szántás, tárcsázás, boronálás, kapálás, gereblyézés. A fűz- és nyárdugványokat ebben a hónapban vágjuk és hűvös helyen, pincében, esetleg árnyékos erdő alján elföldeljük üde homokban. Trágyateregetés. A melegágyakat rendbehozzuk, mohát, tőzegrostot, fagyapotot vagy callunát gyűjtünk, illetőleg hozatunk a csemeteszállításokhoz.

A magtárban: A mag- és tobozgyűjtéseket, valamint a pergetést befejezzük, a kunyhóban elhelyezett makkot és a gyűjtött egyéb magot gyakran átvizsgáljuk; a hiányzó magvakat megrendeljük és az eladásra szánt magvakat elszállítjuk. A csíráztatási próbákat folytatjuk.

Március

Fakitermelés: A főhasználati termelés folyik. Előhasználati termelés és tisztítás, valamint fanyesés nincs. Az erdei fagyártmányok termelése teljes erővel megy.

Faanyagszállítás: Az ipari fa szállítása fokozódik, ezen belül elsősorban a bükk, nyár, éger és nyír fafajoké. Tűzifaszállítás elsősorban raktárra történik. A hónap végére fülledékeny faanyagokból tő mellett semmi nem maradhat. Biztosítjuk a következő hónapokban meginduló nagy távolsági szállításokhoz a megfelelő gépi szállítóeszközöket.

Erdősítés: A tavaszi erdősítésekhez szükséges munkaerőt biztosítjuk, a barakkok előkészítése befejeződött. Laza talajon, enyhe időben és a déli vidéken az ültetést és az erdei vetést szorgalmazzuk. Homokon a március az ültetés főideje, a dugványokat berakjuk a földbe.

Csemetekertben: Folytatjuk a vetés előkészítését, az iskolázást megindíthatjuk, kedvező viszonyok között a csemetekerti vetést is. A dugványokat a földbe rakjuk gyökeresítés végett. A fölös vizet, hólét elvezetjük. A csemeteszállítást megkezdjük. Kiszedés, számbavétel, osztályozás, földelés, csomago-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

lás és elszállítás. A fagykihúzta csemetéket vagy átiskolázzuk, vagy feltöltjük, de vissza ne nyomkodjuk.

Magtárban: A magkészleteket az enyhébb idők beálltával fokozott figyelemmel kísérjük, szellőztetjük, védjük, vetés előtt egy-két napra beáztatjuk a telelt magot.

Április

Fakitermelés: A főhasználati termelések befejeződnek, előhasználatok, tisztítások nincsenek. A fagyártmányok, elsősorban a bükkanyagból készülők termelése nagy ütemben folyik. Megkezdjük a következő tervidőszakra vonatkozó favágatási tervek elkészítését. Megszervezzük a felvételezőbrigádokat.

Faanyagszállítás: A tő mellől történő közelítések befejeződnek. A távolsági értékesítésre történő szállítások teljes mértékben megindulnak. A bükk és nyár ipari faanyagok szállítása a súlypontos feladat. Tűzifaszállítás csak kismértékben folyik.

Erdősítés: Enyhe vidéken, homokon az ültetést, dugványozást befejezzük. Dombvidéken és az előhelységben ez a hónap az ültetés és vetés hónapja. Teljes erővel dolgozunk.

Csemetekert: A kiültetésre szánt csemetéket lehetőleg mind kiszedjük. A kiürített ágyakban és táblákban elvégezzük a tavaszi talajmunkát (szántás, tárcsázás, boronálás, kapálás, gereblyézés), valamint a vetést, iskolázást és a dugványozást is. A komposztrakásokat, ha ősszel elmaradt, megforgatjuk, az újak helyét kitűzzük. A kertben kiszedett gyomot, egyéb szerves anyagokat, hulladékokat idehordjuk és egy réteg földdel betakarjuk.

Magtárban: A készleteket elvetjük, vagy elszállítjuk. Csak olyan mag van raktáron, amelynek nem árt a tárolás. A magtárt alaposan ki kell tisztítani, szellőztetni és rendbehozni.

Május

Fakitermelés: Kitermelés nem folyik. A következő tervidőszakra a jelölések és felvételezések folyamatban vannak. A fagyártmánytermelés fokozott ütemben halad.

Faanyagszállítás: A fülledékeny anyag szállítását befejezzük. A rakodókon teljes rendben minden kitermelt anyag szállításra készen tárolva. Tűzifaszállítás kismértékű. Rakodókat gyakran felülvizsgáljuk, hogy a zavartalan szállításhoz szüksé-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

ges rend mindig meg legyen. Negyedévenként egyszer raktárrovancsot tartunk.

Erdősítés: Erdősítést, vetést, dugványozást — a magas hegység kivételével — be kell fejeznünk.

Csemetekertben: A tavaszi munkákat mind befejezzük. A vetéseket gondosan árnyékoljuk és védjük a madarak ellen. A gyomlálást, kapálást megkezdjük, legelőször a múlt évről maradt csemetetáblákban. Az erdei fenyőcsemetéket permetezzük bordóilével. Télen gyűjtött kőris, gyertyán és egyéb átfekvő magvakat rétegeljük.

Magtárban: A magtár üres, tisztán tartjuk, a mutatkozó hiányokat, hibákat kijavítjuk.

Június

A termelési munkák — a fagyártmánytermelést kivéve — szünetelnek. A favágatási tervek készítése befejeződik.

Faanyagszállítás: A szállítások májushoz hasonlóan nagy ütemben folynak, a kitermelt ipari fát lehetőleg a hónap végére szállítsuk mind a MÁV rakodókra. Tűzifaszállítás kismértékben folyik.

Erdősítés Az erdei vetést és ültetést a magas hegységekben is befejezzük. A köztes-használatokban ügyeljünk, hogy a mezőgazdasági munkák alkalmával a csemetesorok kárt ne szenvedjenek, de az ápolásból ki ne maradjanak. Az erdősítések kapálása szükség szerint mindenütt folyik.

Csemetekertben: Az első gyomlálás és kapálás az egész kertben most történik. A gyomokat a komposztra rakjuk, gondosan elrendezve földdel letakarjuk. Az érő nyármagvakat elvetjük. Az árnyalásra, öntözésre nagy gondot fordítsunk. A csemeteközök felszíni lazítását állandóan végezzük, hogy a kérgesedést megakadályozzuk. Pajorokat, lótetveket irtjuk.

Az erdősítések megeredési vizsgálata az egész üzem területén folyik.

A magtárban: A szil, fekete, kanadai, és egyéb nyárfák magját gyűjtjük, de hosszabb ideig ne tartsuk raktáron, hanem vessük el mielőbb.

Július

A száradéktermelések és tisztítások, valamint a fagyártmánytermelés folyik.

Faanyagszállítás Az ipari faszállítás befejezéséhez közeledik, a tűzifaszállítás fokozódik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Erdősítés: Kapálási munkák nagy ütemben folynak, a száraz ágak nyesését megkezdhetjük.

Csemetekertben: Másodszori gyomlálás és kapálás van. A gyomnak a komposztra való hordását folytatjuk. Az élő magvakat összegyűjtjük és elvetjük. Az árnyékolás és öntözés továbbfolyik. A tölgycsemetéket kénporozzuk, az erdei fenyőt permetezzük bordói lével.

Magtárban: A gyűjtött magvakat hosszabb időn át ne hevertessük, vessük el mielőbb.

Augusztus

Fakitermelés: A tisztítások és előhasználati termelések folynak, a fagyártmánytermelés befejeződik.

Faanyagszállítás Az ipari faszállítás befejeződik, a tűzifaszállítás teljes mértékben folyik. A raktárakat, ahol az ipari fa tárolt, kitisztítjuk, rendbehozzuk, hogy az őszi termelésre már befogadóképes legyen.

Erdősítés Kapálási munkák folynak. Elkészítjük az őszi erdősítési tervet. Agyagos talajon kiásathatjuk előre az ültetőgödröket. Magas hegységben előkészítjük az esedékes őszi ültetést.

Csemetekertben: Elvégezzük a harmadik gyomlálást és kapálást. A komposztkészítés, árnyalás, öntözés folyamatban. Nyáron érő magvakat elvetjük. Az őszi erdősítésekhez elvégezzük a csemeteszámlálást.

Magtárban: Érik a nyírmag, gyűjtjük és mielőbb elvetjük.

Szeptember

Fakitermelés A tisztítási és előhasználati munkák folynak. Az őszi fakitermelési idényt előkészítjük. Gondoskodnunk kell megfelelő munkaerőről, biztosítjuk a szerszámokat, az esetleges hiányokat pótoljuk.

Faanyagszállítás: Tűzifaszállítás.

Erdősítés: Magas hegységben már elkezdhetjük az őszi ültetéseket. Természetes felújításokban kezdjük meg a talajnak a várható termés alá való lazítását. Mindenütt ellenőrizzük a megmaradási százalékot.

Csemetekertben: Az őszi vetés alá előkészítjük az ágyakat, a gyomlálást, kapálást ebben a hónapban elhagyjuk, nehogy elősegítsük a téli felfagyást. A komposztrakásokat átforgatjuk.

Magtárban: A juharok, jegenye és símafenyő magja már érik, gyűjtjük, szikkasztjuk és elraktározzuk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Október

Fakitermelés: Tisztítások befejeződnek, előhasználati munkák folyamatban. Az őszi fakitermelés előkészítése befejeződik.

Faanyagszállítás: Tűzifaszállítás befejeződik. A raktárakat teljesen kiürítjük, kitisztítjuk és előkészítjük a november hónapban megkezdődött szállításokat.

Erdősítés: Az őszi fenyőültetések javában folynak; lombhullás után lomblevelű csemetéket is ültethetünk. A természetes felújítás alá lazítjuk a talajt, a lehullott magvakat bekapáljuk. Az őszi vetés megindul. Télen át a vetéseket védenünk kell az egerek, vaddisznók és egyéb károsítók ellen. Az erdősítések talajlazítását abbahagyjuk.

Csemetekertben: Mohát, tőzegrostot, fagyapotot és callunát gyűjtünk, illetőleg hozatunk a csemeteszállításhoz. A kiadandó csemetéket kiemeljük, osztályozzuk, vermeljük, illetve becsomagoljuk és elszállítjuk. Az őszi vetéseket megkezdjük, főképpen tölgyet, bükköt, gesztenyét vetünk. Az őszi talajmunkák az üres táblákban folynak: vetés alá szántás, tárcsázás, boronálás; az üresen maradó ágyakba csak durva mélyszántás, vagy ásózás. A múlt hónapról elmaradt komposztforgatást elvégezzük.

A magtárban: A tölgy- és bükkmakkot, a vad- és szelídgesztenyét (az utóbbit kupaccsal), a gyertyán, hárs, juhar stb. magját gyűjtjük és kellő szikkasztás, illetve utóérlelés után elraktározzuk, vagy elvetjük, illetve rétegeljük.

November

Fakitermelés: A főhasználati termelések megindulnak, az előhasználati termelések folytatódnak.

Faanyagszállítás: A hónap közepétől a kitermelt anyag közelítését a közbenső és MÁV rakodókra megkezdjük. A szállításoknál vigyázzunk, hogy az utakat esős időben ne járjuk össze, nehogy a korai fagyok a szállításokat megakadályozzák.

Erdősítés: Az őszi ültetéseket, illetve vetéseket általában befejezzük, laza homokon még folytatjuk.

Csemetekertben: A csemeteszállítást be kell fejezni. Az őszi talajmunkák — az időjárás szerint — rendesen véget érnek. A felfagyás ellen az ágyakat köröskörül árnyalókkal borítjuk. Esetleg fűrészporral, tőzegrosttal vagy moha- és fagyapotpárnákkal stb. takarjuk. Az őszi vetéseket befejezzük.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Magtárban: Tölgy- és bükkmakk még gyűjthető. Szedessük a kőris és gyertyán magját: a hónap vége felé már lúc-, erdei és feketefenyőtobozt is gyűjthetünk (az utóbbi kettőt jobb későbbre hagyni). A garmadába gyűjtött magvak szellőztetésére különös gondot kell fordítani. A szikkasztás és utóérlelés tovább folyik. A fenyőtobozok pergetése megkezdhető.

December

Fakitermelés: A főhasználati termelés teljes mértékben megindul. Az állandó és ideiglenes munkásokat megfelelő barakkokban elszállásoljuk. Előhasználati termelések szünetelnek. A fagyártmánytermelést megkezdjük.

Faanyagszállítás: A közelítések nagy ütemben folynak. A friss termelésű ipari fa értékesítését megkezdjük. Különös gondot fordítunk az utak jókarbantartására.

Erdősítés: A vetéseket az esetleges károsítók ellen való intézkedések céljából figyelemmel kell kísérni. Laza homokon, fagymentes időben még ültethetünk.

Csemetekertben: Az őszi szántás, vagy ásózás még folytatható. A kényesebb csemetéket a fagy ellen takarjuk.

A magtárban: A magkészletek szellőztetését folytatjuk: nagy hidegben a fagy ellen védjük a magrakásokat. A pergetés folytatható. Az erdei, vörös- és feketefenyő tobozát most gyűjtjük, az éger, kőris, valamint akáchüvelyek gyűjtése megkezdhető.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS 3

Első fejezet 4-16
Az erdőgazdaság múltja, jelene és feladata 4
Az erdőgazdaság fafajmegoszlása 7
Az évi fakitermelés mennyisége 8
Művelési ágak 11
Üzemágak 13
Szocialista vállalatok 14
Kapitalista vállalat — szocialista vállalat 14
Erdőgazdasági vállalat és üzem 15
Szakkádernevelés 16

Második fejezet 17-34
Tervgazdasági alapismeretek 17-18
A tervgazdaság előfeltételei 17
Az üzemi részletterv 19-24
Az üzemi részletterveket készítő szervek 19
Az üzemi részletterv készítés módja 20
Az üzemi részletterv összetétele és részei 23
Az erdőgazdasági üzemek tervezőmunkája 25-34
Az erdőgazdasági üzemtervek 25
A favágatási terv 26
Magtermelés tervezése 28
A csemetetermelés tervezése 28
Erdőtelepítések tervezése 30
Önköltség tervezése 31

Harmadik fejezet 35-77
Szervezési alapismeretek 35
Gazdaságosság a szervezésben 36
A kapitalista és szocialista szervezés 36-38
Kapitalista szervezés 36

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz,sz.: EGF/91/2021.

Szocialista szervezés 37
A szervezés jelentősége 38
A szervezés formái 38
Munkaszervezés 39-70
a) A munkaerő megszervezése 39-50
A munkaerő biztosítása 40
A munkafeltételek biztosítása 46
b) A munkaszervezet 50
c) A folyamatos ellenőrzés biztosítása 52
d) Anyagellátás szervezése 53
e) Az energiaellátás megszervezése 54-70
Az energiaforrások 63
Az energia felhasználása 64-68
Csemetetermelés 65
Erdőművelés 66
A fakitermelés és szállítás 67
Útkarbantartás 68
Rakterületbiztosítás 68
A fuvar- és gépi energia megfelelő kihasználása . . 69
A pénzügyi hitel biztosítása 70
Az erdőgazdaságok általános havi teendői 71

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Felelős kiadó: Lányi Ottó
Felelős szerkesztő: Fekete József
Műszaki felelős: Gonda Pál

*

Kézirat nyomdába adva: 1952. VII. 3.
Megjelent 2200 példányban, 5 ív terjedelemben — 352 232 —

*

Készült MNOSZ 5601—50Á és 5602—50Á szabványok szerint.

*

Alföldi Nyomda, Debrecen. 1952—1781. — F. v.: Patai István

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2021. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/91/2021.

Ára: 3.— Ft

Új ERDÉSZETI SZAKKÖNYVEK

Papp László—Varga Gábor:
ERDÉSZETI TERMŐHELY- ÉS NÖVÉNYISMERET

mpa Károly—Baranyi József:
ERDŐMŰVELÉS

Tuskó László—Farkas Imre:
ERDŐHASZNÁLAT

Szőnyi László:
ERDÉSZETI SZÁMTAN-MÉRTAN

Imrik László—Kollwentz Ödön—Teszárs Géza:
ERDÉSZETI MŰSZAKI ISMERETEK

Bobok László:
ERDŐGAZDASÁGI ÜZEMSZERVEZÉS

Kapható:

A MEZŐGAZDASÁGI KÖNYVESBOLTBAN

BUDAPEST, V., VÉCSEY-UTCA 5.
ÉS AZ ÁLLAMI KÖNYVESBOLTOKBAN